فصلنامهٔ علمی ـ پژوهشی رفاه اجتماعی، سال شانزدهم، پاییز ۹۵، شماره ۶۲
Social Welfare Quarterly, Vol 16, Fall 2016, No 62

بررسی سبک زندگی دانشجویان دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن

A Study on Life Style of Students of the University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences and Social Determinants Affecting It

فیض‌اله نوروزی*، آذر پترامی**

مقدمه: *سبک زندگی از جمله مفاهیمی است که در دنیای امروزی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و بخشی از زندگی است که عملا در حال تحقق یافتن بوده و دربردارنده طیف کامل فعالیتهایی است که افراد در زندگی روزمره انجام می‌دهند.. در پژوهش حاضر انواع سبک زندگی دانشجویان دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن بررسی شده است. با توجه به موضوع، تئوریهای جامعه شناختی افرادی نظیر وبلن، زیمل، بوردیو، پاتنام، گیدنز، چینی، اوسیم، فاضلی، پترسون، گانزبوم و دی‌گراف و همچنین تئوریهای روان شناختی اریکسون، آدلر و کورت لوین مورد بررسی قرار گرفت.*

روش: *این پژوهش با روش پیمایش بین ۳۱۳ نفر دانشجوی کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری انجام گردید. جهت نمونه‌گیری از فرمول برآورد حجم نمونه کوکران و روش نمونه‌گیری طبقه‌ای استفاده شد. ابزار تحقیق پرسشنامه محقق‌ساخته بود که ابتدا با ۳۰ پرسشنامه پیش آزمون انجام شد و پس از تأیید روایی و پایاییسؤالات، سایر پرسشنامه‌ها نیز تکمیل و داده‌ها از طریق نرم افزار آماری SPSS*

*دکتر جامعه شناس، دانشگاه آزاد اسلامی تهران شمال
** کارشناس ارشد پژوهش اجتماعی، دانشگاه آزاد تهران شمال، (نویسنده مسئول)،
<apetrami2008@gmail.com>

Faizollah Nouroozi[1], Azar Petram[2]

Introduction: Lifestyle is one of the important contemporary concepts.. It is a part of life that happens in reality and includes a full range of activities that people do in everyday life.

. In this study, different types of life-style of students of the University of Social Welfare & Rehabilitation Sciences and the social determinants affecting it were studied. Considering the topic, different types of sociological theories of different sociologists such as Veblen, Simmel, Bourdieu, Putname, Giddens, Chaney, Fazeli, Patterson were investigated as well as psychological theories of people such as Ericsson, Adler and Kurt Lewin.

Method: 313 undergraduate, master's degree and PhD students participated in this survey study. Sampling was conducted using Cochran sampling formula and stratified probability sampling. The Survey instrument was a researcher made questionnaire. After conducting a pre-test with 30 ques-

1. Ph.D in Socialogy
2. M.A in social Research,
<apetrami2008@gmail.com>

مورد تحلیل قرار گرفتند. سبک زندگی در ٤ حوزهٔ مدیریت بدن، سلامت، مصرف و اوقات فراغت تعریف و سنجش شد و دانشجویان برحسب ویژگیهای سبک زندگی، به سه طبقهٔ سنتی، مدرن و ترکیبی دسته‌بندی شدند جهت آزمون فرضیات، از آزمونهای ضریب همبستگی پیرسون، T دو نمونه مستقل و F، رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر استفاده شد.

***یافته‌ها**: در میان انواع سبک زندگی (سنتی، مدرن و ترکیبی)، اکثریت دانشجویان (۶۰/۱٪) سبک زندگی ترکیبی داشته‌اند. همچنین میان متغیرهای تحصیلات، سن و سرمایه اجتماعی با متغیر سبک زندگی همبستگی وجود دارد. این درحالی است که همبستگی میان متغیرهای وضعیت اشتغال، مدت زمان اقامت در شهر و جنس با متغیر وابسته تأیید نگردید. با توجه به ضرایب رگرسیونی، تنها متغیرهای سرمایه اجتماعی و سن به‌طور مستقیم و مثبت بیشترین تأثیر را بر سبک زندگی دارند (متغیر سن با بتای ۰/۲۱ و متغیر سرمایه اجتماعی با بتای ۰/۱۵ بیشترین تأثیرات را بر متغیر وابسته داشته‌اند). اگرچه متغیرهای مستقل دیگر (وضعیت اشتغال، تحصیلات، جنس و مدت اقامت در شهر) به‌طور غیر مستقیم تأثیری جزئی بر سبک زندگی داشتند، ولی مجموع تأثیرات آنها بر متغیر مستقل منفی و معکوس بود.*

***بحث**: پژوهش حاضر نشان داد که با افزایش سن (در فاصله سنی ۵۰-۲۰سال) سبک زندگی دانشجویان مدرن‌تر می‌شود و درمیان متغیرهای اجتماعی، متغیرسن بیشترین تأثیر را*

tionnaires and confirming the reliability and validity of the questionnaire, the data were collected and analyzed by SPSS Software. Lifestyle was studied in 4 categories of body management, health, consumption and leisure time and in terms of lifestyle features, students were divided into 3 groups of traditional, modern and combined. In order to test the hypotheses, Pearson correlation coefficient, T and F independent tests, multiple regression and path analysis were used.

Findings: The findings demonstrated that among the variety of lifestyles (modern, traditional and combined), the majority of students (60.1 percent) had a combined lifestyle. Also, the results showed that education, age and social capital were significantly correlated with lifestyle, while the correlation of employment status, duration of stay in the city and gender with dependent variables was not statistically significant. Regression coefficients indicated that the lifestyle was directly and positively influenced by social capital and age(age variable with ß= 0.21 and social capital variable with ß= 0.15 have the greatest impact on the independent variable).

Although other independent variables

بر سبک زندگی دانشجویان داشته است. بدین معنی که هرچه سن دانشجویان در گروه سنی مذکور بیشتر باشد نیازها متنوع‌تر شده و در نتیجه سبک زندگیشان مدرن‌تر خواهد بود. لذا به نظر می‌رسد در بررسی سبک زندگی دانشجویان غیر از عوامل یاد شده، می‌توان عامل یا عوامل دیگری را نیز دخیل دانست. همچنین بین انواع سبک زندگی (مدرن، ترکیبی و سنتی)، اکثریت دانشجویان سبک زندگی ترکیبی داشته‌اند که نشان می‌دهد علی‌رغم توسعه شهرنشینی و مدرنیسم، هنوز ارزشهای سنتی اهمیت خود را در میان جوانان حفظ نموده‌اند و این مسأله می‌تواند متأثر از آموزه‌های دینی و فرهنگ ایرانی ما باشد.

کلیدواژه‌ها: سبک زندگی، سبک زندگی سنتی، سبک زندگی ترکیبی، سبک زندگی مدرن، سرمایه اجتماعی

تاریخ دریافت: ۹۴/۱۲/۲۷

تاریخ پذیرش: ۹۵/۸/۲۵

مقدمه

سبک زندگی به‌عنوان مجموعه در هم تنیده‌ای از الگوهای رفتاری فردی و اجتماعی، برآمده از نظام معنایی متمایزی است که یک فرهنگ در یک جامعه انسانی ایجاد می‌کند؛ و از آنجایی‌که هیچ کدام از جوامع بشری را نمی‌توان عاری از فرهنگ تصور

(employment status, education, gender and duration of stay in the city) indirectly had marginal influence on their lifestyle, their total impact on the independent variable was negative.

Discussion: This study showed that with increasing age (between the ages of 20-50) the students' lifestyle becomes more modern and among the social determinants, age has the greatest impact on the lifestyle. That is, the older they get, the more diverse their needs become and as a result their lifestyle will be more modern. Therefore, it seems that besides the mentioned determinants, other determinants play a role in forming the students' lifestyle. Moreover, among the variety of lifestyles (modern, traditional and combined), the majority of students have a combined lifestyle which indicates that despite urbanization and modernity, maintaining traditional values among young people has its own importance and this can be the influence of our Iranian culture and religious teachings.

Keywords: combined lifestyle, lifestyle, modern lifestyle, social capital, traditional lifestyle.

کـرد، بنابرایـن، می‌تـوان گفـت تمـام اجتماعـات انسـانی، از ابتـدای تاریـخ تـا کنـون دارای سـبک زندگـی خـاص خـود بـوده و از الگوهـای رفتـاری متناسـب بـا شـاخصهای فرهنگـی خـود برخـوردار بوده‌انـد (بوردیـو، ۱۳۹۰).

در ارتبـاط بـا سـبک زندگـی تعاریـف بسـیاری وجـود دارد. سـازمان جهانی بهداشـت سـبک زندگـی را الگوهـای مشـخص و قابـل تعریـف رفتـار می‌دانـد کـه از تعامـل بیـن ویژگیهـای شـخصی، روابـط اجتماعـی، شـرایط محیطـی و موقعیتهـای اجتماعـی-اقتصـادی حاصـل می‌شـود (منصوریـان و دیگـران، ۱۳۸۸). افـرادی نظیـر کوکرهـام و آدلـر نیـز ضمـن ارائـه تعریـف سـبک زندگـی بـه ویژگیهـای فـرد سـالم و سـبک زندگـی سـالم اشـاره دارنـد. بـه عقیـده آدلـر فرد سـالم از اهـداف خویـش آگاهـی دارد و عملکـرد او هدفمنـد بـوده و رابطـه اجتماعـی سـازنده و مثبتـی بـا دیگـران دارد. کوکرهـام (۲۰۰۸) در تعریـف سـبک زندگـی سـالم از ترکیـب دو مفهـوم انتخـاب و موقعیـت یـاد می‌کنـد. زیـرا بـه عقیـده وی سـبکهای زندگـی سـالم، الگویـی جمعـی از رفتارهـای مرتبـط بـا سـلامتی اسـت کـه مبتنـی بـر انتخابهایـی اسـت کـه افـراد بـر حسـب شـرایط و زیست‌شـان در دسـترس دارنـد لـذا بـه عقیـده وی انتخـاب سـبک و شیـوه صحیـح زندگـی بـه مـا امکـان کنتـرل داده و هـر قدر سـبک زندگـی خـود را بشناسیـم و بر آن مسـلط باشیـم، بهتـر می‌توانیـم زندگـی خـود را مدیریـت کنیم.

بـه عقیـده دانشـمندان علـوم اجتماعـی در یـک قـرن گذشـته، شـرایط جدیـد کار، تولیـد، انباشـتگی کالاهـای مصرفـی و همچنیـن فراهـم آمـدن زمـان فراغـت بیشـتر بـرای بخـش زیـادی از اقشـار جامعـه، نشـانه‌ای از تحـول عمیـق اجتماعـی و فرهنگـی بـوده و ایـن شـرایط نویـن، الگوهـای رفتـاری تـازه‌ای را می‌طلبـد کـه می‌تـوان آنهـا را در قالـب سـبک زندگـی مـورد بررسـی قـرار داد. در جامعـه امـروزی از یـک طرف انسـان شهرنشـین همـگام بـا توسـعه زندگـی شـهری، تـلاش می‌کنـد بـا به‌کارگیـری سـبک زندگـی، منزلـت

اجتماعی خود را به دیگران نشان دهد و از طرفی خود را در برابر آنچه می‌خواهد با زندگیش انجام دهد مسئول و پاسخگو می‌داند. بر همین مبنا، با کنار گذاشتن قید و بندها و محدودیتهای سنتی برای شیوه‌های زندگی قدیمی جایگزینهایی را انتخاب می‌کند. لذا سبک زندگی افراد تغییر یافته و این تغییر سبک بر تمام جوانب زندگی شخص تأثیر خواهد گذاشت (توسلی، ۱۳۸۳). تغییر چهره بزرگ شهرها، جهت‌گیری جوانان به سوی فرهنگ مصرفی و همچنین روند فزاینده فردگرایی جوانان که حاصل فرآیند نوسازی است، نمودهایی از تغییر در عرصه سبک زندگی و رفتارهای مصرفی است. در مورد سبک زندگی در ایران و به‌ویژه در دوره پس از انقلاب اسلامی می‌توان گفت که جامعه ایرانی نیز به لحاظ فرهنگی و اجتماعی بسیار متنوع بوده و پس از پیروزی انقلاب این تنوعات، پیچیدگی بیشتری به خود گرفته و این امر به تدریج بر سبک زندگی مردم نفوذ کرده و باعث ظهور جامعه مصرفی و شیوه‌های زندگی جدید شده است. رشد فزاینده کالاهای لوکس و مراکز خرید، ناشی از استقبال و روی آوردن جوانان به سبکهای زندگی جدید و فرهنگ مصرفی است (ربانی و رستگار، ۱۳۸۷). از طرفی سبک زندگی اگر متناسب با امکانات و روحیات فرد نباشد می‌تواند جامعه را با آسیبهای جدی مواجه سازد. طبق آمارهای رسمی منتشر شده ایران از نظر تعداد جراحی زیبایی بینی در دنیا مقام اول است. رئیس انجمن جراحان پلاستیک و زیبایی بیان می‌کند که ۶۰ تا ۷۰٪ از تقاضاهای جراحی زیبایی به‌ویژه جراحی بینی غیرضروری است. ایرانیها از نظر رشد مصرف لوازم آرایش، رتبه سوم را در دنیا دارند. سن مصرف لوازم آرایش به ۱۵ سال رسیده است در حالی‌که در کشورهای توسعه یافته، تمایل به آرایش بیشتر در زنان مسن دیده می‌شود (ترکاشوند، ۱۳۸۸). در کل، پژوهشهای اخیر در ایران حاکی از وضعیت بحرانی مصرف به‌خصوص در میان جوانان است.

پژوهشهایی که در سالهای اخیر انجام شده مؤید این مدعا بوده است که در سالهای اخیر، عناصر نظام ارزشی جامعه از وضعیت مذهبی- معنوی به اولویت و غلبه عناصر مادی و در نتیجه انتظارات مصرفی در حال جابجایی است (شالچی، ۱۳۸۷) و پذیرش منفعلانه این گونه از الگوهای رفتاری، برای جامعه ایرانی اسلامی، شایسته نبوده و باید به اقتضای فرهنگ ایرانی خود، به سبک زندگی ایرانی -اسلامی روی آورد. در مجموع باید گفت امروزه با توجه به افزایش پدیده مصرف‌گرایی و ایجاد تغییراتی در شیوه‌های گذران اوقات فراغت، شیوه تغذیه، ورزش و مدیریت بدن تحت تأثیر تبلیغات رسانه‌ای و... در میان افراد به‌ویژه قشرجوان و از طرفی انتخابی بودن تعیین سبک و الگوهای زندگی، به نظر می‌رسد توجه به انتخاب سبک زندگی سالم و متناسب با فرهنگ و الگوهای مناسب اجتماعی می‌تواند در سلامت روانی افراد نیز نقش مؤثری داشته و از آسیبهای اجتماعی ممانعت به‌عمل آورد؛ چرا که سبک زندگی بسیاری از عرصه‌های زندگی انسان مدرن را تحت تأثیر قرار می‌دهد. جوانان در هر جامعه‌ای پیشگام استقبال از تغییرات فرهنگی و الگوهای زندگی هستند و قابلیت انعطاف‌پذیری بیشتری در قبال تغییرات اجتماعی و فرهنگی و الگوهای زندگی دارند در این میان یکی از اقشار مهم و تأثیرگذار بر جامعه، دانشجویان هستند. این قشر می‌توانند در تغییر یا ثبات سبک زندگی جامعه نقش فعالی داشته باشند و می‌توانند الگوی سایر جوانان باشند پس لازم است توجه ویژه‌ای به سبک و الگوهای رفتاری زندگی این قشر جوان داشته باشیم تا بتوانیم اهداف جامعه خود را در آینده بهتر و دقیق‌تر برنامه‌ریزی کنیم. چراکه داشتن زندگی سالم و پیروی از سبک زندگی مناسب متضمن سلامت جسم و روان و آن نیز متضمن آینده بهتر است (پیراهری و عبیدی، ۱۳۹۲).

لذا با توجه به اینکه هر فرد در جامعه امروزی مختار است سبک زندگی

خاصی را برای خود برگزینند و به صورت مداوم و به تبعیت از برخی عوامل تغییر دهد، سؤال مورد نظر این است که در شرایط فعلی، دانشجویان بیشتر از چه نوع سبک زندگی تبعیت می‌کنند و عوامل اجتماعی مؤثر بر سبک زندگی آنان کدامند؟ بر این اساس هدف اصلی این پژوهش، بررسی سبک زندگی دانشجویان دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی درشهر تهران (سال ۱۳۹٤) و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن می‌باشد.

پیشینه تجربی

تحقیقات تجربی در زمینه سبک زندگی در دو بخش پژوهشهای داخلی و خارجی قابل بررسی است. در بخش پژوهشهای داخلی، نظری لمر (۱۳۹۲) به بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر سبک زندگی پرداخت و اذعان داشت در میان عوامل متعدد اجتماعی، سن، جنس، درآمد، تحصیلات و طبقه اجتماعی بیشترین تأثیر را بر سبک زندگی پاسخگویان داشته‌اند. این در حالی است که بین وضعیت تأهل و سبک زندگی رابطه معناداری وجود نداشته است. بابانژاد و همکاران (۱۳۹۲) با بررسی سبک زندگی و پیش‌بینی تغییرات عوامل مؤثر بر آن در دانشجویان رشته بهداشت دریافتند که اگرچه بین رشته تحصیلی و سبک زندگی دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد ولی بین جنس و بومی بودن با سبک زندگی رابطه معناداری وجود ندارد. در پژوهشی که قدسی‌زاده (۱۳۹۲) انجام داد، تأثیر سرمایه اجتماعی بر سبک زندگی افراد در مناطق شرق تهران سنجیده شد. طبق نتایج این پژوهش، سرمایه اجتماعی بر سبک زندگی مؤثر است. همچنین رابطه معناداری بین سرمایه اجتماعی و الگوی مصرف و فعالیتهای فراغت وجود دارد. پیراهری و عبیدی (۱۳۹۲) سبک زندگی دانشجویان دانشگاه تهران را مورد

بررسی قرار دادند و دریافتند که بین سبک زندگی با جنس، وضعیت تأهل و وضعیت اشتغال افراد تفاوت معناداری وجود ندارد، ولی بین محل تولد و سبک زندگی دانشجویان تفاوت وجود دارد. بدین معنی که متولدین تهران نسبت به متولدین سایر شهرهای دیگر از سبک زندگی مدرن‌تری برخوردارند. بین سبک و سطح تحصیلات والدین پاسخگویان نیز رابطه معناداری ملاحظه گردید. در پژوهشی که احمدی و دیگران (۱۳۹۱) انجام دادند، عوامل مرتبط بر سبک زندگی در بین دانشجویان مرکز علمی – کاربردی زندان تبریز مورد بررسی و سنجش قرار گرفت و نشان داده شد که رابطه معناداری بین متغیرهای سرمایه اقتصادی، فرهنگی، دینداری و محرومیت نسبی با سبک زندگی وجود دارد. زارع‌پور و فلاح (۱۳۹۰) به بررسی سبک زندگی جوانان شهر تهران و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری آن پرداخته و نتیجه گرفتند بین سرمایه اقتصادی وسبکهای زندگی منفعلانه، کارکردگرایانه و لذت‌جویانه رابطه معناداری وجود دارد. همچنین در میان متغیرهای سرمایه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، بیشترین تأثیر و نقش به متغیر سرمایه اقتصادی اختصاص دارد. در بررسی سنخ‌شناسی سبک زندگی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس (۱۳۹۰)، گرجی و دیگران، بین متغیرهای گروههای سنی، جنس، وضعیت تأهل با سبک زندگی رابطه معناداری نشان دادند. ذوالفقاری (۱۳۸۹) به بررسی تأثیر عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بر سبک زندگی و الگوی مصرف افراد در شهر تهران پرداخت و نشان داد که بین میزان درآمد، آگهیهای تبلیغاتی تلویزیون و ماهواره، نوع طبقه اجتماعی (بالا، پایین، متوسط) و پایگاه اجتماعی با مصرف‌گرایی رابطه معناداری وجود دارد. مجدی (۱۳۸۹) با بررسی سبک زندگی جوانان ۱۵-۲۹ ساله شهر مشهد نشان داد که بین سبک زندگی در بعد رفتاری با متغیرهای سرمایه اقتصادی، سطح

تحصیلات والدین، ثروت والدین، منطقه سکونت، سن، جنس، وضعیت تأهل و وضعیت اشتغال رابطه معناداری وجود دارد. رابطه بین سبک زندگی در بعد نگرشی نیز با متغیرهای مذکور معنادار بوده است. در پژوهشی که ابراهیمی و بهنوئی گدئه (۱۳۸۹) انجام دادند، سبک زندگی جوانان و مؤلفه‌های آن در بین دختران و پسران شهر بابلسر بررسی گردید. نتایج نشان داد که گرایش جوانان به رفتارهای مصرفی فرهنگی مدرن بیش از گرایش آنان به رفتارهای مصرفی فرهنگ سنتی بوده است. همچنین رفتارهای مصرفی در بین دختران و پسران در بعد مصرف فرهنگی، فعالیتهای فراغت و مدیریت بدن متفاوت است. در پژوهشی دیگر، کلانتری (۱۳۸۹) به بررسی تحصیلات و مصرف فرهنگی در شهر تهران پرداخت و نتیجه گرفت بین سطوح مختلف تحصیلات و مصرف فرهنگی تفاوت معناداری وجود دارد. کریمی (۱۳۸۹) رابطه سرمایه اجتماعی و سبک زندگی را مورد بررسی قرار داد و اذعان داشت بین آنها رابطه معناداری وجود ندارد. در بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر سبک زندگی جوانان شیراز که توسط رستگار (۱۳۸۷) انجام گردید، نشان داده شد که بین دو متغیر جنس و پایگاه اقتصادی- اجتماعی با سبک زندگی رابطه معناداری وجود ندارد. این در حالی است که بین متغیرهای دینداری، سرمایه فرهنگی، سن و وضعیت تأهل با سبک زندگی رابطه معناداری وجود دارد. فاضلی (۱۳۸۷) در مطالعه‌ای با ارائه تصویری از سبک زندگی فرهنگی جامعه دانشجویی، بیان نمودند که بیشترین میزان مصرف فرهنگی به دانشجویان اختصاص دارد و در مقابل درصد انجام فعالیتهای مذهبی نسبت به عموم در میان آنان کمتر است. چاوشیان (۱۳۸۱) در بررسی سبک زندگی و هویت اجتماعی مصرف و انتخابهای ذوقی، بین سبک زندگی و متغیرهای سن، جنس و تحصیلات و سرمایه فرهنگی رابطه معناداری را نشان دادند.

در بخش پژوهشهای خارجی، استورم (۲۰۱۰) به بررسی سبک زندگی و روابط جوانان فنلاند پرداختند. در این پژوهش نتایج به دست آمده نشان داد که جوانان فنلاندی به فعالیتهای اوقات فراغت و مصرف فرهنگی بیشتر توجه دارند. موهان (۲۰۰۸) نوع تغذیه، رژیم غذایی نامناسب و بی‌تحرکی را عامل بیماریهای قلبی – عروقی دانسته است. شفرز (۲۰۰۶) به بررسی موقعیت اجتماعی و سبک زندگی در جمهوری چک پرداخت. طبق نتایج به دست آمده بین تحصیلات و سبک زندگی سالم افراد رابطه معناداری وجود ندارد. بین طبقات مختلف اجتماعی تفاوتهای فرهنگی وجود دارد و افراد در پایگاههای اجتماعی بالاتر بیشتر پذیرای فرهنگهای متفاوت هستند. اسمیت (۲۰۰۶) در مقاله جوانان، ورزش و اوقات فراغت به بررسی جامعه‌شناختی سبک زندگی جوانان پرداخت و دریافت که اگرچه سن و نوع مدرسه تفاوتی در مشارکت در فعالیت فیزیکی و ورزش ایجاد نمی‌کرد، اما پسران بیش از دختران در اوقات فراغت خود به فعالیتهای ورزشی می‌پرداختند. لذا فرصت بیشتری برای برقراری ارتباط با دوستان دارند. مطالعات واگنر (۲۰۰۶) نشان داد که متغیرهای جمعیتی و پایگاه اجتماعی نقش مهمی در اوقات فراغت دارند. شون برن و همکاران (۲۰۰۲) به بررسی تحلیل اوقات فراغت شهروندان آمریکایی پرداختند. نتایج نشان داد که اوقات فراغت با سن رابطه معکوس و با درآمد و تحصیلات رابطه مستقیم دارد. سفیدپوستان بیشتر از سیاه‌پوستان به اوقات فراغت اهمیت می‌دهند. اوقات فراغت در زنان بیوه نسبت به سایر گروهها کاهش می‌یابد (به نقل از تاج الدین، ۱۳۸۸). در پژوهشی دیگر که توسط واشبرن و همکاران (۱۹۹۲) انجام شد، به بررسی نحوه گذران اوقات فراغت بین شهروندان سیاه پوست و سفید پوست آمریکایی پرداختند. نتایج

نشـان داد کـه جنـس، سـن و وزن زنـان رابطـه معنـاداری بـا نحـوه گـذران اوقـات فراغـت دارد، ولـی بـرای مـردان ایـن رابطـه ضعیف‌تـر اسـت. ویـل (۱۹۹۱) بـه بررسـی فراغـت، فرهنـگ و سـبک زندگـی پرداختـه و نشـان داد کـه سـن، جنـس و پارامترهـای اقتصـادی و اجتماعـی، تأثیـرات قابـل توجهـی بـر سـبک زندگـی دارنـد و مـردان بیـش از زنـان در سـنین ۱۸-۳۰ سـال در کلوپهـای ورزشـی فعالنـد. ویـن (۱۹۹۰) بـا بررسـی سـبک زندگـی فراغـت و ایجـاد موقعیـت اجتماعـی و مطالعـات فرهنگـی بـه تمیـز دو نـوع سـبک زندگـی سـنتی و مـدرن پرداخـت و نشـان داد کـه هـر دو گـروه از تسـهیلات فرهنـگ مصـرف بـرای برجسـته سـاختن جنبه‌هـای مهـم هویـت اجتماعـی خـود اسـتفاده می‌کننـد. سـازمان منتیـل (۱۹۸۸) بـه بررسـی سـبک زندگـی بریتانیـا در ۱۰ سـال پرداختـه و دریافـت کـه انگلیسـیها بیشـترین هزینـه زندگـی خـود را صـرف تعطیـلات و فراغـت نمـوده و بـه زیبایـی و اسـتفاده از لـوازم آرایشـی اهمیـت می‌دهنـد. ژوزف دومازیـه در مقالـه فراغـت در شـهر در نوجوانـان ١٤-٢٠ سـاله اذعـان داشـت کـه بیشـتر پاسـخگویان وقت‌گذرانـی در خـارج از منـزل و بـودن بـا دوسـتان را بـه وقت‌گذرانـی در منـزل ترجیـح می‌دهنـد و از آن تعـداد کـه اوقـات فراغـت خـود را در منـزل می‌گذراننـد بیشـتر بـه تماشـای تلویزیـون می‌پردازنـد.

مـروری بـه منابـع تجربـی و پژوهشـهای انجـام شـده نشـان می‌دهـد کـه هـر کـدام از آنـان از منظـری خـاص بـه سـبک زندگـی پرداخته‌انـد و به‌ویـژه آن را در ارتبـاط بـا متغیـر یـا متغیرهـای معینـی مـورد مطالعـه قـرار داده‌انـد. به‌طـور مثـال، اگرچـه متغیرهایـی نظیـر سـن، جنـس، درآمـد، تحصیـلات، طبقـه اجتماعـی، وضعیـت تأهـل، سـرمایه اجتماعـی، وضعیـت اشـتغال و... در پژوهشـهای مختلـف مـورد بررسـی قرارگرفته‌انـد ولـی هرکـدام بـا توجـه بـه مبانـی و چارچـوب نظـری و فرضیه‌هـای مطـرح شـده بـه نتایجـی متفـاوت

دست یافته‌اند. نتایج و یافته‌های این پژوهشها گویای آن است که پدیده سبک زندگی به صورت چشمگیری در همه جوامع مورد توجه بوده است. برخی از پژوهشها نشان می‌دهد که سبک زندگی صبغه‌ای فرهنگی دارد و رابطه معنادار آن با برخی متغیرهای فرهنگی نیز مشاهده شده است. برخی دیگر به بررسی رابطه سبک زندگی با متغیرهای اقتصادی پرداخته و تأثیر عوامل اقتصادی بر سبک زندگی را مهم‌تر دانسته‌اند. در میان پژوهشهای انجام شده در خصوص سبک زندگی، معدودی نیز به تأثیر عوامل اجتماعی بر سبک زندگی و یا بالعکس اشاره نموده‌اند و یا بیشتر، به بررسی ارتباط این متغیرها با یکی از ابعاد سبک زندگی پرداخته‌اند که این نوع پیشینه پژوهشی در ارتباط با سبک زندگی بیشتر قابل مشاهده بوده و پژوهشهای کمتری در خصوص بررسی تأثیر عوامل اجتماعی برسبک زندگی وجود داشته است. در میان منابع و پژوهشهای مورد بررسی، برخی نیز به بررسی انواع سبک زندگی هر کدام به سبک و سیاقی خاص و ارتباط آن با سبک زندگی پرداخته‌اند. همچنین در برخی پژوهشهای انجام شده رابطه معناداری میان سبک زندگی با متغیرهای یاد شده وجود داشته و بالعکس در برخی دیگر این رابطه معنادار نبوده است. در مجموع با توجه به پژوهشهای داخلی و خارجی انجام شده می‌توان گفت: اگرچه در زمینه سبک زندگی تحقیقات و پژوهشهای وسیعی در داخل کشور انجام شده و هر کدام به سهم خود از زوایای مختلف به بررسی سبک زندگی بالاخص سبک زندگی جوانان اشاره نموده‌اند، با توجه به ضرورت و اهمیت این موضوع، به نظر می‌رسد نیاز بیشتری به مطالعه و بررسی این مسأله اجتماعی باشد. همچنین در مروری کوتاه بر تحقیقات خارجی اذعان می‌گردد با توجه به اینکه عمده این پژوهشها درباره الگوهای مصرف، تفریح و فراغت و یا عمدتاً در حوزه سلامت، تغذیه و یا روانشناسی انجام شده‌اند، کمبود

پژوهش در زمینه‌های مختلف سبک زندگی بالاخص در ارتباط با موضوع پژوهش حاضر بیش از پیش محسوس بوده و به نظر می‌رسد، هنوز عرصه بررسی و پژوهش در این زمینه باز باشد.

چارچوب نظری

به اعتقاد اندیشمندان عرصه اجتماعی و روان‌شناسی، عوامل متعددی بر شکل‌گیری و چگونگی سبک زندگی اعضای جامعه تأثیر می‌گذارند. هر یک از این عوامل، در وضعیت و موقعیت‌های گوناگون می‌تواند منجر به بروز و ظهور سبک‌های زندگی گوناگون در میان اقشار و گروههای متفاوت جامعه گردد. لذا جهت بررسی این عوامل، برخی تئوریهای مرتبط در حوزه جامعه شناسی و روان‌شناسی اجتماعی مورد مطالعه قرار گرفتند.

الف) تئوریهای جامعه‌شناختی

وبلن یکی از نظریه پردازان جامعه‌شناسی است که به مصرف متظاهرانه و نقش جنسیتی زنان اشاره دارد. به عقیده وی در طبقه مرفه جدید، زنان ابزارهایی برای نمایش ثروت مردان هستند. وی با تأکید بر کارکرد نمایشی مصرف، آن را راهکاری برای کسب منزلت اجتماعی می‌داند که در جامعه پیچیده شهری در اثر گسترش وسایل ارتباط جمعی و تحرک جمعیتی در معرض دید افراد بی‌شماری قرار می‌گیرد. به نظر وی انگیزه رفتار متظاهرانه در شهر بیشتر از روستا است. قدرت مالی و ثروت مبنای افتخار، منزلت و جایگاه اجتماعی است و مصرف برای زنان فرصتی جهت ابراز هویت فردی است که از این طریق به تولید سبک زندگی پرداخته و هویت جدیدی می‌یابند (فاضلی، ۱۳۸۲).

زیمل از دیگر اندیشمندان حوزه جامعه‌شناسی به محوریت نقش شهر و پیامدهای شهرنشینی بر ایجاد سبک زندگی اشاره دارد. از نظر وی شهر جایگاهی برای آزادی فرد از تمام قیود جامعه سنتی و نوید بخش فردیت است. هرچند وجود نظام تقسیم کار پیچیده در شهر منجر به از بین رفتن هویت فردی می‌شود، شیوه خاص مصرف و سبک زندگی راهی برای بیان خود در رابطه با دیگران و انبوه جمعیت حاضر در کلان شهر است. انسانها در شهر با دنبال کردن نمادهای منزلت و مد می‌توانند فشارهای زندگی را تحمل کنند (باکاک، ۱۹۹۲).

بوردیو (۱۳۹۰) نیز با اشاره به مفهوم فضای اجتماعی سبکهای زندگی مختلفی را نشان می‌دهد. فضاهای اجتماعی بر مبنای سرمایه فرد ساخته می‌شوند و هرچه فرد سرمایه بیشتری داشته باشد در موقعیت بالاتری قرار می‌گیرد. به عقیده وی گروههای خاص اجتماعی با الگوهای مصرفی در زمینه‌های مختلف، سعی در مجزا نمودن خویش از دیگران و ارائه سبک زندگی متمایز خود دارند. از نظر وی در میدانهای اجتماعی، انواع سرمایه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و نمادین وجود دارند که میزان برخورداری از آنها منجر به شکل‌گیری گروههای خاص با سبکهای زندگی ویژه می‌شود. و با تأکید بر این مسأله که سرمایه اجتماعی از طریق شبکه‌های اجتماعی و هنجارهای شبکه بر سبک زندگی مؤثر است، به رابطه متقابل سرمایه اجتماعی و سبک زندگی اشاره دارد.

پاتنام (۱۳۸۰) نیز با اشاره به مفهوم سرمایه اجتماعی به ویژگیهای سازمان اجتماعی از قبیل شبکه، هنجارها و اعتماد می‌پردازد که هماهنگی و همکاری میان آنها کارایی جامعه را بهبود می‌بخشند. وی در نظریه سرمایه اجتماعی خود، به موضوع ارتباطات اشاره دارد که افراد را قادر به خلق اجتماعات انسانی و متعاقبا سبک زندگی می‌سازد.

گیدنز (۱۳۸۰) در نظریات خود تنوع سبک زندگی را محصول مدرنیسم می‌داند که افراد را از قیود انتخابهای سنتی رها می‌کند. داشتن سبک زندگی سالم، مستلزم آن است که افراد از میان انتخابهای مختلف دست به انتخاب بزنند. وی سبکهای زندگی را رفتارهای عادی روزمره می‌داند که در معرض تغییر بوده و متمایزکننده هویت فردی افراد است. به عقیده وی ظهور مدرنیسم و فاصله گرفتن از شیوه‌های سنتی زندگی، سبکهای متنوعی را پیش روی انسان قرار می‌دهد که ناچار است انتخاب کند. لذا پیدایش سبکهای نوین درشکل‌گیری هویت فردی نیز مؤثر است.

چینی (۱۹۹٦) پیدایش سبکهای زندگی را محصول جامعه مدرن می‌داند که بر اثر کنش میان افراد و در زندگی روزمره بوجود می‌آیند. به عقیده وی سبک زندگی شیوه جدیدی از انسجام اجتماعی در دنیای بی‌سامان شهری است. گیبینز و بوریمر نیز در نظریات خود ایجاد سبکهای زندگی را محصول مدرنیته می‌دانند.

برخی اندیشمندان نیز به تأثیر عامل تحصیلات در ایجاد و شکل‌گیری سبک زندگی اشاره نموده‌اند. پیترسون از جمله نظریه‌پردازانی است که تحصیلات را عامل مهمی در تحرک اجتماعی طبقات پایین به طبقات بالا می‌داند. اوسیم نیز تحصیلات را عامل ارتقای مصرف فرهنگی می‌داند. دی‌گراف نه تنها آموزش خود افراد، بلکه آموزش همسران را در الگوی مصرف فرهنگی افراد مؤثر می‌داند. به عقیده گانزبوم افراد با تحصیلات بالاتر، سرگرمیهای لذت بخش‌تری در مصرف فرهنگی سطح بالاتر نسبت به کمتر تحصیلکرده‌ها دارند (فاضلی، ۱۳۸۲).

فاضلی (از جامعه شناسان معاصر) نیز عامل سن و دوره عمر را از عوامل تعیین کننده سبک زندگی افراد می‌داند به این معنی که با بالارفتن سن، نیازهای متنوعی ایجاد شده و سبکهای متفاوتی برای پاسخگویی به نیازها بوجود

می‌آید (در پژوهش حاضر، با توجه به اینکه دانشجویان مورد بررسی در فاصله سنی ۲۰ تا ۵۲ سال می‌باشند و میانگین سنی آنان در این پژوهش ۲۶ سال بوده است که اکثریت دانشجویان را شامل می‌شود، از نظریه فاضلی استفاده گردید).

ب) تئوریهای روان‌شناختی

از دیدگاه اندیشمندان حوزه روانشناسی اجتماعی، نظیر اریکسون، هویت به‌طور توأمان تحت تأثیر هویت فردی و جمعی قرار دارد. فضاهای زندگی شهری، موقعیتهای متنوع زندگی و... بر رفتار ما تأثیر می‌گذارند و منجر به بروز نقشها و سبکهای مختلف زندگی می‌گردد. هرچند آدلر سبک زندگی را متأثر از ویژگیهای فردی و روانی و تربیتی فرد می‌داند، افرادی چون کورت لوین از صاحبنظران روانشناسی اجتماعی در تحلیل رفتار انسان به هر دو عامل ویژگیهای فردی و محیطی اشاره دارد. وی تعادل میان فرد و محیط را لازم دانسته و بر این باور بود که اگر این تعادل بهم بخورد، منجر به تنش خواهد شد (ستوده، ۱۳۷۹).

سبک زندگی ارتباط محکمی با مفهوم هویت دارد و سبب می‌شود هویتهای جداگانه‌ای با توجه به غالب بودن هر یک از مؤلفه‌های هویت ساز سبک زندگی بوجود آید. هویتی که برخاسته از باورها و اندیشه‌های سنتی است و یا هویتی که متأثر از مدرنیته و زندگی مدرن است. در نتیجه پذیرش الگوها و ارزشهای سنتی یا مدرن در ایجاد سبکهای زندگی مختلف مؤثر است. لذا نظر به مطالب یاد شده، در پژوهش حاضر، سبک زندگی دانشجویان در سه دسته سنتی، مدرن و ترکیبی با ویژگیهای ذیل مورد بررسی قرار گرفت.

سبک زندگی سنتی

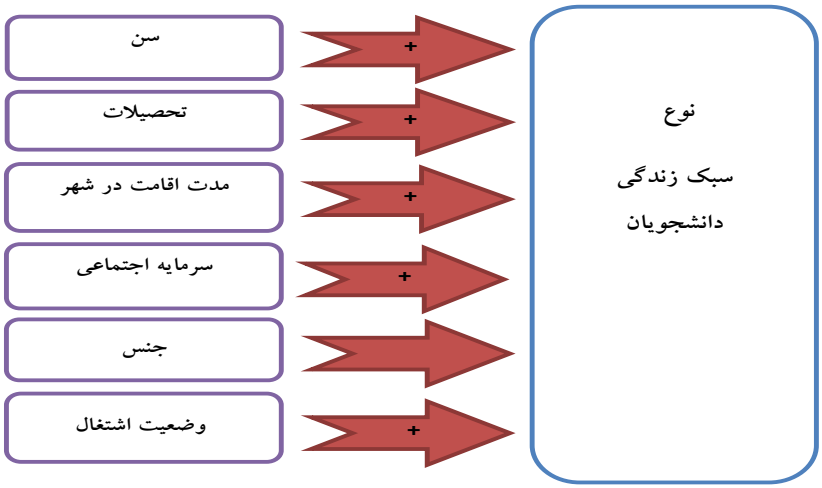
در ایـن نـوع سـبک، پیـروی از ارزشـها و الگوهـای سـنتی ایرانـی در تمامی‌ابعـاد سـبک زندگـی مشـهود اسـت. افـرادی کـه از الگوهـای سـنتی پیـروی می‌کننـد تمایـل بـه مصرف‌گرایـی کمتـری دارنـد. مصـرف کالاهـای لوکـس و مصـرف فرهنگـی در سـطح پایینـی بـوده و اساسـا بـا زندگـی متظاهرانـه و تجملاتـی میانـه‌ای ندارنـد. پیـروی از مـد و الگوهـای غربـی حداقـل اسـت. آنچـه بـرای ایـن گـروه اهمیـت دارد بیشـتر رفـع نیازهـای روزمـره اسـت تـا مصـرف متظاهرانـه. تمایـل بـه جراحیهـای زیبایـی و اسـتفاده از پیرایه‌هـا و زیـورآلات، و آرایـش سـر و صـورت بـه شـکل افراطـی در زندگـی ایـن افـراد نمـود چندانـی نـدارد. در زمینـه تفریـح و گـذران اوقـات فراغـت بیشـتر از الگوهـای سـنتی پیـروی می‌کننـد. رفتـن بـه پـارک، معاشـرت بـا دوسـتان و رفتـن بـه پیـاده روی بیـش از سـایر فعالیتهـای فراغتـی مشـهود اسـت. بـه دلیـل هزینـه بـر بـودن، تمایـل کمتـری بـه سـینما رفتـن، تئاتـر، کنسـرت و شـرکت در مجالـس باشـکوه دارنـد. وجـود اعتقـادات و باورهـای مذهبـی قوی‌تـر و فرهنـگ سـنتی حتـی در انتخـاب نـوع سـفر نیـز تأثیرگـذار بـوده و تمایـل بیشـتری بـه سـفرهای زیارتـی دارنـد. حضـور در پارتیهـای مختلـط، مصـرف مشـروبات الکلـی و ارتبـاط بـا جنـس مخالـف، نمـودی در زندگـی آنـان نـدارد. توجـه بـه تغذیـه صحیـح و سـنتی و عـدم اسـتفاده از غذاهـای غربـی و فسـت فـود و.... و در آنهـا بیشـتر اسـت. بـه ورزشـهای سـبک نظیـر پیـاده‌روی توجـه بیشـتری نشـان می‌دهنـد ولـی از کلاسـها و امکانـات مختلـف ورزشـی وهنـری وآموزشـی، کمتـر اسـتفاده می‌کننـد. به‌طورکلـی بـه لحـاظ وضعیـت سـلامتی در ابعـاد مختلـف، وضعیـت مناسـب‌تری دارنـد.

سبک زندگی مدرن

از ویژگـی بـارز آن مصرف‌گرایـی و مصـرف متظاهرانـه اسـت. مصرف‌گرایـی افراطـی در زمینـه خریـد و تهیـه امکانـات لوکـس زندگـی، اسـباب و اثاثیـه، اتومبیـل خارجـی و... اسـتفاده از الگوهـای غربـی و مـدرن، پیـروی از مـد، گوش دادن به موسـیقی غربـی، تمایـل بـه جراحیهـای زیبایـی مختلـف، اسـتفاده و خریـد زیـورآلات، لـوازم آرایشـی بـه صـورت افراطـی، تمایـل بیشـتر بـه سـفرهای خارجـی، رفتـن بـه کنسـرت، بازدیـد از موزه‌هـا و گالریهـای هنـری و...، رفتـن بـه سـینما و تئاتـر، اسـتفاده بیشـتر از کلاسـها و امکانـات ورزشـی، برگـزاری مهمانیهـای مجلـل و یـا تمایـل بـه شـرکت درآن، اسـتفاده بیشـتر از غذاهـای آمـاده و فسـت فـودی، اسـتفاده از کلاسـهای هنـری و آموزشـی بیشـتر و..... از ویژگیهـای مهـم ایـن نـوع سـبک زندگـی اسـت. همچنیـن بـه دلیـل وضعیـت مذهبـی و فرهنگـی خـاص خـود مانعـی در انجـام رفتارهـای انحرافـی نمی‌بیننـد. و به‌طورکلـی، بـه لحـاظ وضعیـت سـلامتی در سـطح پایین‌تـری هسـتند.

سبک زندگی ترکیبی (تلفیقی)

می‌تـوان گفـت در ایـن نـوع سـبک، ویژگیهـای هـر دو نـوع سـبک زندگـی توأمـان در تمامـی ابعـاد اعـم از مصـرف مـادی و فرهنگـی، اوقـات فراغـت، مدیریـت بـدن و سـلامت در زندگـی دانشـجویان مشـهود اسـت. و بـه نظـر می‌رسـد بـا توجـه بـه وضعیـت فرهنگـی جامعـه کنونـی مـا، ایـن نـوع سـبک بیشـتر در بیـن جوانـان دانشـجو وجـود داشـته باشـد.

شکل (۱) مدل نظری تحقیق مبنی بر عوامل مؤثر بر نوع سبک زندگی دانشجویان

روش

روش تحقیق: در این پژوهش مقطعی، از روش پیمایش با ابزار پرسشنامه استفاده گردید.

جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری پژوهش را دانشجویان مقاطع کارشناسی تا دکتری در تمامی رشته‌های تحصیلی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران در سال تحصیلی ۹۵-۹٤ تشکیل می‌دهند که تعدادشان ۱٦۸٤ نفر بوده است. برای تعیین حجم نمونه با استفاده از فرمول حجم نمونه کوکران، ۳۱۳ نفر انتخاب گردیدند. جهت انجام نمونه‌گیری، از نمونه‌گیری احتمالی طبقه‌ای متناسب استفاده شد. در این نوع نمونه‌گیری، ابتدا دانشجویان بر مبنای مقطع تحصیلی (تحصیلات) به سه گروه کارشناسی، کارشناسی ارشد و

دکتری تقسیم شدند. جهت رعایت تناسب در هر طبقه، متناسب با حجم نمونه انتخاب شده (۳۱۳ نفر) به شرح ذیل تقسیم طبقات انجام گردید:

پس از مشخص شدن تعداد دانشجویان هر مقطع تحصیلی (۳۳۸ نفر دکترا، ۶۵۸ نفر ارشد و ۶۸۸ نفر کارشناسی)، هر طبقه (تعداد در هر مقطع تحصیلی) بر جامعه آماری (۱۶۸۴ نفر) تقسیم و در حجم نمونه (۳۱۳ نفر) ضرب و نسبت هر طبقه به‌طور متناسب تعیین گردید. پس از تعیین تعداد نمونه در هر طبقه، افراد مورد نظر با استفاده از روش نمونه‌گیری احتمالی ساده (تصادفی) و از طریق قرعه کشی انتخاب شده و در صورت عدم حضور نمونه‌ها، از نمونه‌های جایگزین استفاده گردید.

ابزار پژوهش: ابزار تحقیق در این پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته بود که پس از ارائه دقیق تعاریف نظری و عملی متغیرهای تحقیق، پرسشنامه مربوطه تهیه گردید. سؤالات پرسشنامه از نوع بسته بوده و از مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت برای سؤالات مربوط به متغیر وابسته (سبک زندگی) و سرمایه اجتماعی (متغیر مستقل) استفاده گردید. در خصوص سایر متغیرهای مستقل، از سؤالات بسته ۲ یا ۳ گزینه‌ای استفاده شد و فقط سؤال متغیر سن به صورت باز پرسش گردید. جهت تعیین روایی پرسشنامه از روایی صوری و جهت تعیین پایایی (پس از پایلوت با ۳۰ پرسشنامه) با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ که میزان آن برای متغیر سبک زندگی۰/۸۳ و متغیر سرمایه اجتماعی ۰/۷۴ مشخص شد که نشان از پایایی بالای ابزار اندازه‌گیری دارد. سپس با مراجعه حضوری به تک تک افراد نمونه، پرسشنامه مذکور تکمیل گردید.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و شیوه کدگذاری: برای این منظور از آمار توصیفی و استنباطی (آزمونهای t، F، رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر) استفاده شد. کدگذاری متغیرهای سبک زندگی و سرمایه اجتماعی با توجه به مقیاس پنج

گزینه‌ای لیکرت، به مثبت‌ترین گزینه (همیشه و خیلی زیاد) عدد چهار، و به منفی‌ترین گزینه (اصلا) عدد صفر اختصاص داده شد. لازم به ذکر است که کدهای مربوط به متغیر سبک زندگی به دو طریق کدگذاری گردید. اول به شیوه‌ای که در بالا اشاره شد جهت آمار توصیفی و مشخص نمودن فراوانی و درصد هر سؤال؛ یعنی به مثبت‌ترین گزینه عدد ٤ و به منفی‌ترین گزینه عدد صفر اختصاص داده شد. پس از جمع بندی سؤالات سبک زندگی، طیفی از سه سبک سنتی، ترکیبی و مدرن به دست آمد.

تعریف مفاهیم

۱- متغیر وابسته (سبک زندگی): سبک زندگی مجموعه‌ای نسبتاً هماهنگ و منسجم از کلیه امور عینی و ذهنی زندگی فرد یا گروه است. این امور می‌تواند شامل دارائیها، الگوهای رفتاری، روابط اجتماعی، مصرف، فعالیتهای فراغتی و سرگرمی، پوشش و مدیریت بدن، نحوه تغذیه و.... باشد که امور و رفتارهای بیرونی قابل مشاهده هستند. همچنین می‌تواند دربرگیرنده بینشها (ادراکات، اعتقادات و جهان بینی) گرایشها (ارزشها و ترجیحات) و..... باشد که رفتارهایی **عملیاتی** درونی و ذهنی هستند (باینگانی و دیگران، ۱۳۹۲).

در این تحقیق، پژوهش مصرف در دو بعد مادی و فرهنگی، مدیریت بدن در چهار بعد جراحی زیبایی، آرایش سر و صورت، پوشش و استفاده از پیرایه‌ها، اوقات فراغت در دو بعد فعالیتهای فراغتی، رفتارهای انحرافی و سلامت در سه بعد جسمی، روحی- روانی و اجتماعی مورد بررسی و سنجش قرار گرفتند که در ذیل به تعریف مختصری در خصوص هر یک از آنها می‌پردازیم.

مصرف: مصرف اتلاف ثروتی به منظور ارضای یک احتیاج است که در دو

بعد مصرف مادی و فرهنگی قابل بررسی است (کلانتری، ۱۳۸۸). در بعد مادی استفاده از اتومبیل خارجی، زندگی در مساکن با متراژ بالای ۱۰۰ متر، مبل واثاثیه مدل روز، اشیاء عتیقه و تابلوهای نقاشی، لوازم موسیقی در منزل، تهیه لباسهای مد روز، تهیه عطر و ادکلن و...، تهیه گوشی موبایل جدید و...، مورد بررسی قرار گرفت و در بعد فرهنگی مصرف، مصرف موسیقیایی، خواندن کتب رمان و شعر، تماشای ماهواره، تماشای فیلم، تماشای برنامههای تلویزیون، رفتن به تئاتر و سینما، استفاده از اینترنت و...، و برگزاری جشن و مهمانی بررسی شدند.

اوقات فراغت: طبق تعریف پارکر[1] اوقات فراغت، زمانی است که فرد مازاد بر زمان کار یا وظایف دیگرش دارد و از این زمان برای استراحت، تفریح و پیشرفت اجتماعی یا فردی استفاده میٔنماید یا به دانش و اطلاعات خود میٔافزاید، مهارتهای خود را ارتقاء میٔبخشد و یا میزان مشارکت داوطلبانه خود را در زندگی و در عرصهٔای حرفهٔای، خانوادگی و اجتماعی افزایش میٔدهد. به عقیده بوردیو نیز انتخابهای افراد در مورد گزینههای اوقات فراغت، اساسا اجتماعی است و مردم سبکهای زندگی و فعالیتهای فراغتی را میٔآموزند و با توجه به سرمایه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی نحوه گذران اوقات فراغت افراد متفاوت خواهد بود (ابراهیمی، ۱۳۹۰). در این تحقیق، فعالیتهای اوقات فراغت در دو بعد فعالیتهای فراغتی (سفر کردن، استفاده از کلاسهای مختلف آموزشی و هنری، بازدید از گالریها و موزهها، رفتن به پارک، معاشرت کردن با دوستان، ورزش کردن) و رفتارهای انحرافی (مصرف مواد مخدر، مشروبات الکلی، شرکت در پارتیهای مختلط، معاشرت با جنس مخالف) بررسی و سنجش گردید.

مدیریت بدن: به معنای نظارت، مراقبت و دستکاری مستمر ویژگیهای ظاهری و مرئی بدن است چاوشیان به سه دسته از شاخصها اشاره میٔکند. از میان آنها انواع

1. Parcker

عـادات در لبـاس پوشـیدن، آرایـش مـوی سـر و اسـتفاده از پیرایه‌هـا، در زمـرهٔ ایـن شـاخص جـای می‌گیرنـد. ایـن مفهـوم بـه کمـک معرفهـای کنتـرل وزن، جراحـی پزشـکی، میـزان اهمیـت دادن بـه مراقبتهای آرایشـی و بهداشـتی سـنجیده شـده اسـت. فدرسـتون[1] (۱۹۹۹) بر ایـن بـاور اسـت کـه مدیریـت بـدن بـه فهرسـت بلنـدی از اعمـال نظیـر تاتـو، بریدن بخشـی از بـدن تـا بدن‌سـازی، رژیـم گرفتـن و.... اطـلاق می‌شـود. در تعریفـی دیگـر مدیریـت بـدن عبـارت اسـت از شـیوه‌هایی کـه فـرد در عمـل، نسـبت بـه وضعیـت فیزیکـی بـدن خویـش بـکار می‌بـرد (شـامل نـوع پوشـاک، آرایـش صـورت و مـو، تناسـب انـدام) کـه این شـیوه‌ها براسـاس نـوع نگـرش هـر فـرد متفـاوت اسـت (چاوشـیان، ۱۳۸۱).

در ایـن پژوهـش از چهـار شـاخص کلـی آرایـش (صـورت و مـو)، پوشـش، جراحـی زیبایـی و اسـتفاده از پیرایه‌هـا بـرای عینی‌سـازی مدیریـت بـدن اسـتفاده شـده اسـت.

سـلامت: در سـال ۱۹٤۸ سـازمان بهداشـت جهانـی سـلامت و تندرسـتی را چنیـن تعریـف کـرد: «وضعیـت سـلامت و آسـایش کامـل جسـمی، ذهنـی و اجتماعـی و نه فقـط فقـدان بیماری و مـرض». در فرهنـگ علـوم اجتماعـی نیـز سـلامتی حالتـی اسـت بازگـوی کمـال صحـت و راحتـی جسـمانی، روانـی و رفـاه اجتماعـی اسـت و فقـط بـر فقـدان بیمـاری یـا نقص جسـمانی دلالـت نـدارد (آوتویـت و باتامـور، ۱۳۹۲). منظـور از سـلامت اجتماعـی چگونگـی ارزیابـی فـرد از عملکـردش در برابـر اجتمـاع اسـت. فـرد سـالم از نظـر اجتماعـی، اجتمـاع را بـه صـور یـک مجموعـه معنـادار، قابـل فهـم و بالقـوه بـرای رشـد و شـکوفایی دانسـته و احسـاس می‌کنـد که به جامعـه تعلـق دارد، از طـرف جامعـه پذیرفتـه می‌شـود و در پیشـرفت آن سـهیم اسـت (سـام آرام، ۱۳۸۸).

در ایـن تحقیـق، سـلامت در سـه بعـد جسـمی، روحـی- روانـی و سـلامت اجتماعـی مـورد بررسـی و سـنجش قـرار گرفـت. بـا توجـه بـه تعریـف نظـری در بعـد سـلامت

1. Featherstone

جسمی داشتن وزن مناسب، بهداشت فردی و نوع غذای مصرفی مورد سنجش قرار گرفتند. در بعد سلامت روانی نیز با توجه به تعریف یاد شده ، کنترل استرس، امیدواری به آینده و داشتن افکار و احساسات مثبت مورد سؤال واقع شد. همچنین در بعد سلامت اجتماعی، مناسب بودن فضای آموزشی دانشگاه برای رشد و شکوفایی استعدادها، احساس تعلق به جامعه دانشجویی و سهیم بودن در پیشبرد اهداف آموزشی دانشجو سؤال گردید.

۲- متغیرهای مستقل (سرمایه اجتماعی) در این تحقیق، از چندین متغیر مستقل (شامل جنس، سن، تحصیلات، وضعیت اشتغال، مدت اقامت در شهر، سرمایه اجتماعی) برای تبیین سبک زندگی دانشجویان استفاده شده است، منتهی چون بسیاری از آنها متغیرهایی مشخص هستند و نیازی به تعریف ندارند، بنابراین در این قسمت تنها به تعریف سرمایه اجتماعی پرداخته می‌شود که مفهومی با تعاریف چندگانه و مبهم است.

از نظر پاتنام (۱۹۹۹) سرمایه اجتماعی، به ویژگیهای سازمان اجتماعی از قبیل شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد اشاره دارد که هماهنگی و همکاری برای کسب سود متقابل را تسهیل می‌کنند. موضوع محوری سرمایه اجتماعی موضوع ارتباطات است. ایده مرکزی این است که شبکه‌های اجتماعی داراییهای با ارزشی هستند که افراد را قادر می‌سازند تا اجتماعات را خلق کنند، به همدیگر متعهد شده و اساس اجتماع را به هم پیوند زنند.در این تحقیق، سرمایه اجتماعی در ابعاد شبکه‌های اجتماعی (رسمی و غیررسمی)، هنجارها (فردی و جمعی) و اعتماد (بین شخصی، تعمیم یافته و نهادی) مورد بررسی و سنجش قرار گرفت. برای سنجش شبکه‌های رسمی از اطلاعاتی درباره شبکه‌های مبتنی بر نهادها و گروهها از طریق سؤالاتی درباره عضویت فرد یا فعالیت وی در گروههای رسمی استفاده شده است.در ارتباط

بـا شـبکه‌های رسـمی میـزان مشـارکت دانشـجویان در هـر یـک از گروههـای مذهبی،کمیته پژوهشـی دانشـجویی، انجمنهـای علمـی و بسـیج دانشـجویی پرسـیده شـد همچنین جهت سـنجش شـبکه‌های غیررسـمی افـراد از دو شـاخص میـزان مشـارکت فـرد در فعالیتهـای جمعـی کـه افـراد را بـه هـم پیونـد می‌دهـد و وسـعت شـبکه دوسـتان اسـتفاده گردیـد.

جهـت سـنجش هنجارهـای فـردی معیارهایی چـون راسـتگویی و صداقـت، امانتداری، گذشـت و فـداکاری، درسـتکاری و پرهیـز از تقلب سـؤال گردید و در خصـوص هنجارهای جمعـی، از معیارهایـی نظیـر رسـیدگی بـه مشـکلات درسـی همکلاسـان، امانـت دادن کتـاب یـا وسـایل، ارائـه کمکهـای مالـی ورفتـن بـه عیـادت همکلاسـان اسـتفاده گردیـد.

در خصـوص اعتمـاد کـه یکـی از مهمتریـن مباحـث سـرمایه اجتماعـی اسـت، در ابعـاد بیـن شـخصی و تعمیـم یافتـه بـه ترتیـب اعتمـاد بـه خویشـاوندان ، اعتمـاد بـه همکلاسـان، و در بعـد نهـادی اعتمـاد دانشـجویان نسـبت بـه نهادهـای وزارت بهداشـت، آمـوزش و پـرورش و صـدا و سـیما پرسـش گردیـد.

یافته‌ها

جدول (۱) توزیع نسبی پاسخگویان برحسب ویژگیهای جمعیتی (n=۳۱۳)

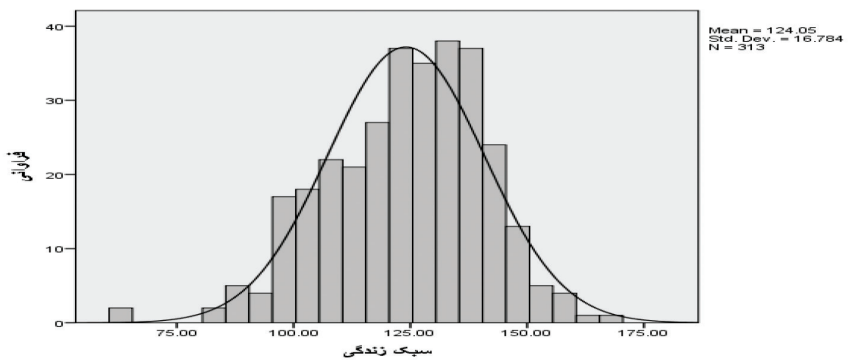
متغیرها		f	%
جنس	زن	۱۸۹	٦۰/٤
	مرد	۱۲٤	۳۹/٦
تحصیلات	کارشناسی	۱۲۸	٤۰/۹
	کارشناسی ارشد	۱۲۲	۳۹
	دکترا	٦۳	۲۰/۱
مدت زمان اقامت در شهر تهران	کمتر از ۵ سال	۱۷٦	۵٦/۲
	بین ۵ تا ۱۰ سال	٤۰	۱۲/۸
	سال و بیشتر۱۰	۹۷	۳۱
وضعیت اشتغال	بیکار	۱۷۵	۵٦/۱
	شاغل	۱۳۷	٤۳/۹
	کل	۳۱۲	۱۰۰
	بی پاسخ	۱	-

۳۱۳ نفر پاسخگو شامل ۱۸۹ نفر زن و ۱۲٤ نفر مرد (نسبت ٦۰٪ به ٤۰٪) در سه مقطع کارشناسی (٤۰/۹٪)، ارشد (۳۹٪) و دکتری (۱/۲۰٪) مورد بررسی قرار گرفتند. اکثریت پاسخگویان (۵٦/۲٪) به مدت کمتر از ۵ سال در تهران اقامت داشته‌اند. ٤۳/۹٪ آنان شاغل و میانگین سنی آنها ۲٦ سال بود.

جدول (۲) آماره‌های توصیفی مربوط به سبک زندگی و ابعاد آن

ابعاد متغیر سبک زندگی	M	Med	Mo	SD	S
مصرف	٤٧/٢٠	٨	٥١	١٠/٣٣	١٠٦/٧٦
اوقات فراغت	٣٥/٢٧	٣٦	٣٧	٤/١٢	١٦/٩٨
مدیریت بدن	١٥/٠٢	١٥	١٧	٤/١٠	١٦/٨١
سلامت	٢٦/٥٤	٢٧	٢٨	٥/٠٩	٢٥/٩٩

نتایج جدول (۲) نشان می‌دهد که میانگین متغیر سبک زندگی در کل ۱۲٤/۰۳ بوده (باتوجه به اینکه برای سنجش متغیر سبک زندگی ۵۱ گویه طراحی شده است، و برای هرگویه، نمره ای بین صفر تا چهار اختصاص یافته است، بنابراین نمرات بالقوه بین صفر (۰=۰×۵۱) تا ۲۰٤ (۲۰٤=٤×۵۱) بوده است و به تفکیک این میزان (میانگین) در هریک از ابعاد مصرف (با ۲۱ گویه)، اوقات فراغت (١٤ گویه)، مدیریت بدن (٦ گویه) و سلامت (۱۰ گویه) به ترتیب ٤٧/٢٠، ٣٥/٢٧، ١٥/٠٢ و ٢٦/٥٤ و بیشترین میانگین مربوط به بعد مصرف (مادی و فرهنگی) نسبت به سایر ابعاد متغیر سبک زندگی بوده است.

نمودار (۱) توزیع فراوانی سبک زندگی

جدول (۳) توزیع نسبی پاسخگویان برحسب انواع سبک زندگی و ابعاد آن

انواع سبک زندگی مصرف		ابعاد سبک زندگی				کل
		مصرف	اوقات فراغت	مدیریت بدن	سلامت	
مدرن	f	۱٤	۱۷	۲٤	٤	٥٦
	%	٤/٥	٥	۷/۷	۱/۳	۱۷/۹
ترکیبی	f	۲۳۳	۱۷۱	۱٦٦	۱٦۸	۱۸۸
	%	۷٤/٤	٥٥	٥۳	٥۳/۷	٦۰/۱
سنتی	f	٦٦	۱۲٥	۱۲۳	۱٤۱	٦۹
	%	۲۱/۱	٤۰	۳۹/۳	٤٥	۲۲

طبق جدول شماره (۳)، از ۳۱۳ نفر پاسخگو (جمعیت نمونه)، ۱۷/۹٪ سبک زندگی مدرن، ٦۰/۱٪ سبک زندگی ترکیبی و ۲۲٪سبک زندگی سنتی دارند. به عبارتی در میان انواع سبک زندگی دانشجویان جمعیت نمونه، سبک زندگی ترکیبی بیشترین درصد را به خود اختصاص می‌دهد. همچنین درصد مولفه‌های سبک زندگی در هر چهار بعد (مصرف، اوقات فراغت، مدیریت بدن و سلامت) در سبک زندگی ترکیبی نسبت به سایر انواع سبک بیشتر است که خود نشانگر عدم مفارقت کامل از فرهنگ ایرانی و سنتی علی رغم پیشرفت و توسعه شهری و الگوهای جدید مصرفی است.

جدول (٤) توزیع نسبی پاسخگویان برحسب ابعاد و فعالیتهای مصرف

ابعاد و فعالیتهای مصرف		خیلی زیاد	زیاد	تا حدودی	کم	اصلا
مصرف مادی	استفاده از اتومبیل خارجی	٢٦/٥	٣٢/٦	٢٢/٧	١٠/٥	٧/٧
	مساکن با متراژ بالای ١٠٠ متر	١٢/١	٧/٧	١٦	٢٦/٥	٣٧/٧
	مبل و اثاثیه مدل روز	٢٤/٦	٣٢/٦	٣١/٦	٩/٦	١/٦
	اشیاء عتیقه و تابلوهای نقاشی	٢٧/٨	٣١/٩	٢٦/٢	٧	٧
	لوازم موسیقی در منزل	٢٦/٥	٢٧/٢	٢٢/٤	١٤/٧	٩/٣
	لباسهای متنوع	٢/٢	١٥	٣٦/١	٢٥/٦	٢١/١
	عطر و ادکلن و اسپری، مام و...	٥/٨	١٩/٢	٣١	٢٢	٢٢
	گوشی موبایل، تبلت، لب تاب و.... مدل جدید	٢٣/٣	٢٨/٤	٢٩/٧	١١/٨	٦/٧
مصرف فرهنگی	گوش کردن به موسیقی غربی	٢٢	٢٤/٩	٣٠/٧	١٤/١	٨/٣
	گوش کردن به موسیقی ایرانی	٣٣/٢	٤٠/٦	٢٠/١	٤/٥	١/٦
	خواندن کتابهای رمان	٢٣/٣	٢٤/٦	٢٨/٤	١٢/٥	١١/٢
	خواندن کتابهای شعر	١٧/٩	٢٦/٨	٢٨/٤	١٦/٦	١٠/٢
	تماشای ماهواره	٤٠/٣	٢٣/٦	١٩/٢	١٠/٥	٦/٤
	تماشای فیلمهای ایرانی (CD,DVD)	٧	١٤/٤	٣١	٣٣/٩	١٣/٧
	تماشای فیلمهای خارجی (CD,DVD)	١٧/٦	٢١/٧	٢٤/٦	٢٠/٨	١٥/٣
	تماشای تلویزیون	١٢/٨	١٩/٨	٢٦/٥	٢٢/٧	١٨/٢
	رفتن به سینما	١٤/٤	٣٢/٩	٣٣/٢	١٣/٧	٥/٨
	رفتن به تئاتر	٤٨/٦	٢٧/٥	١٦/٣	٤/٨	٢/٩
	استفاده از اینترنت و وای فای	٥٩/٤	٢٦/٥	١٠/٢	٢/٦	١/٣
	برگزاری مهمانی و جشنهای ساده و بدون تجملات	٢٠/٤	٢٩/١	٤٢/٨	٦/٤	١/٣
	برگزاری مهمانی و جشنهای تشریفاتی و مجلل	٢١/٤	٣٩/٣	٢٤/٣	١٢/٥	٢/٦

همانطـور کـه جـدول شـماره (٤) نشـان می‌دهـد، در بعـد مصـرف مـادی از ۳۱۳ نفـر پاسـخگو، ۳۲/٦٪ بـه میـزان زیـاد از اتومبیـل خارجـی اسـتفاده می‌کننـد. بـا وجـود اینکـه اکثریـت پاسـخگویان در مسـاکن کمتـر از ۱۰۰ متـر سـکونت دارنـد، از مبـل و اثاثیـه مـدل روز، اشـیاء عتیقـه و تابلوهـای نقاشـی و لـوازم موسـیقی در منـزل بـه میـزان زیـادی اسـتفاده می‌نماینـد. همچنیـن اکثریـت پاسـخگویان نظـر خـود را در مـورد سـؤالات مربـوط بـه اسـتفاده از لباسـهای متنـوع، تهیـه عطـر و ادکلـن و... و تعویـض گوشـی موبایـل، تبلـت و..... در سـطح متوسـط (تـا حـدودی) اعـلام نموده‌انـد. طبـق آمارهـای مربـوط بـه مصـرف فرهنگـی پاسـخگویان، ۳۰/۷٪ از آنـان؛ تـا حـدودی و ٤۰/٦٪ بـه میـزان زیـاد بـه ترتیـب موسـیقی غربـی و ایرانـی گـوش می‌دهنـد و در کل بـه نظـر می‌رسـد تعـداد پاسـخگویانی کـه بـه میـزان زیـاد و خیلـی زیـاد بـه موسـیقی ایرانـی گـوش می‌دهنـد ازپاسـخگویانی کـه بـه موسـیقی غربـی تمایـل دارنـد بیشـتر باشـد. درخصـوص مطالعـه کتابهـای رمـان و شـعر، ۲۸/٤٪ از پاسـخگویان نظـر خـود را تـا حـدودی اعـلام نموده‌انـد. درمقایسـه، بـه نظـر می‌رسـد اکثریـت پاسـخگویان تمایـل بیشـتری بـه تماشـای برنامه‌هـای ماهـواره نسـبت بـه برنامه‌هـای تلویزیـون دارنـد. بـه گونـه‌ای کـه طبـق آمارهـای موجـود در ایـن زمینـه، ٤۰/۳٪ از پاسـخگویان اعـلام نموده‌انـد کـه بـه میـزان خیلـی زیـاد و ۲۳/٦٪ بـه میـزان زیـاد از برنامه‌هـای ماهـواره‌ای اسـتفاده می‌نماینـد. همچنیـن آمارهـا نشـان می‌دهـد کـه فیلمهـای ایرانـی طرفـداران کمتـری نسـبت بـه فیلمهـای خارجـی در جمعیـت نمونـه تحقیـق دارنـد. درخصـوص رفتـن بـه سـینما، تئاتـر و اسـتفاده از اینترنـت و وای فـای، آمارهـا درصـد بالایـی را در هـر سـه زمینـه نشـان می‌دهنـد (اکثریـت پاسـخگویان بـه میـزان زیـاد و خیلی‌زیـاد از آنهـا اسـتفاده می‌کننـد). ٤۲/۸٪ از پاسـخگویان اعـلام نموده‌انـد کـه تـا حـدودی تمایـل بـه برگـزاری جشـنها و مهمانیهـای سـاده و بـدون تجمـلات دارنـد، ولـی در مجمـوع

درصد پاسخگویانی که مهمانیها و جشنهای خود را به میزان زیاد و خیلی زیاد به صورت تجملاتی برگزار می‌کنند، بیشتر است.

در مجموع نتایج به دست آمده از جدول فوق نشان دهنده افزایش آمار مصرف و تنوع طلبی در هر دو بعد مادی و فرهنگی است که می‌تواند در صورت تشدید، آنان را از ارزشهای فرهنگی جامعه ایرانی جدا سازد.

جدول (۵) توزیع نسبی پاسخگویان برحسب فعالیتهای فراغتی

فعالیتهای فراغتی	همیشه	اکثر اوقات	گاهی اوقات	به ندرت	اصلا
رفتن به سفرهای زیارتی	٤/٥	١١/٨	٤٤/٤	٢٧/٥	١١/٨
رفتن به سفرهای تفریحی	٠/٣	٦/٧	٤٣/١	٣٨/٣	١١/٥
استفاده از کلاسهای مختلف آموزشی (کامپیوتر، زبان و....)	١١/٢	٢٨/١	٣٦/٧	١٩/٨	٤/٢
استفاده از کلاسهای مختلف هنری (آشپزی، هنرهای دستی و....)	٣١/٩	٣٤/٢	٢٠/٨	١١/٢	١/٩
بازدید از گالریها و موزه‌ها	**١٨/٢**	٣٩/٣	٢٨/٨	٩/٩	٣/٨
رفتن به پارک	**١٥**	٣٤/٢	٣٦/١	١٣/١	١/٦
معاشرت با دوستان	**٢٧/٨**	٤٠/٦	٢٦/٥	٥/١	٠
پیاده روی	١٩/٨	٣٢/٦	٣٦/٧	٨/٦	٢/٢
ورزشهایی مثل شنا، والیبال، فوتبال، تنیس، اسب سواری، بدنسازی و...	٧	٢١/٧	٣١/٩	٢٤/٩	١٤/٤
مصرف دخانیات مثل سیگار و قلیان	٢/٢	٣/٢	٩/٦	٨/٣	٧٦/٧
مصرف مواد مخدر و داروهای توهم زا (شیشه، کراک و قرصهای روان گردان)	٠	٠/٣	١	١/٦	٩٧/١
مصرف مشروبات الکلی	٠	١/٣	٣/٢	٦/٧	٨٨/٨
شرکت در پارتیهای مختلط	**٢/٩**	٢/٦	١٠/٩	١٨/٨	٦٤/٩
معاشرت با جنس مخالف	٢/٩	٩/٦	٢٤/٩	١٦/٩	٤٥/٧

براساس یافته‌های جدول شماره (۵)، ٤٤/٤٪ پاسخگویان سفرهای زیارتی و ٤٣/١٪ آنان سفرهای تفریحی را گاهی اوقات در اوقات فراغت خود انتخاب می‌نمایند. در پاسخ به سؤال استفاده از کلاسهای آموزشی ٣٦/٧٪ از پاسخگویان گزینه گاهی اوقات و ٣٤/٢٪ آنان، گزینه اکثر اوقات را اعلام نموده‌اند که در مقایسه با یکدیگر، استفاده از کلاسهای هنری درصد بالاتری از پاسخگویان را با گزینه‌های اکثر اوقات و همیشه به خود اختصاص می‌دهد. درخصوص انجام سایر فعالیتهای فراغتی، معاشرت با دوستان (٤٠/٦٪) با گزینه اکثر اوقات، بازدید ازگالریها و موزه‌ها (٣٩/٣٪) با گزینه اکثر اوقات، پیاده روی (٣٦/٧٪) با گزینه گاهی اوقات، رفتن به پارک (٣٦/١٪) با گزینه گاهی اوقات، و انجام ورزشهای هزینه بر مانند: شنا و فوتبال و تنیس و.... (٣١/٩٪) با گزینه گاهی اوقات، به ترتیب بیشترین درصد فعالیتهای فراغتی پاسخگویان را به خود اختصاص می‌دهند. همچنین اکثریت پاسخگویان در پاسخ به سؤالات فعالیتهایی که کمتر کارکرد مثبت دارند، گزینه اصلا را انتخاب نموده‌اند. در میان پاسخهای مثبت، معاشرت با جنس مخالف (٢٤/٩٪) با گزینه گاهی اوقات، شرکت در پارتیهای مختلط (١٨/٨٪) با گزینه به ندرت، مصرف دخانیات (٩/٦٪) با گزینه گاهی اوقات، مصرف مشروبات الکلی (٦/٧٪) با گزینه به ندرت و مصرف مواد توهم‌زا و قرصهای روان‌گردان (١/٦٪) باگزینه به ندرت، بیشترین پاسخ مثبت دانشجویان به گزینه‌های مذکور را نشان می‌دهند.

در مجموع اگرچه دانشجویان تمایل بیشتری به انجام فعالیتهایی با کارکرد مثبت‌تر در اوقات فراغت خود داشته‌اند، به نظر می‌رسد تمایل به برخی فعالیتهایی که مناسب با ارزشهای فرهنگی جامعه ما نبوده نیز کماکان در بین برخی از دانشجویان وجود دارد.

جدول (٦) **توزیع نسبی پاسخگویان برحسب ابعاد و فعالیتهای مدیریت بدن و سلامت**

		فعالیتها	خیلی زیاد	زیاد	تا حدودی	کم	اصلا
مدیریت بدن		**انجام جراحیهای زیبایی مانند** جراحیهای بدن (شکم، پهلو، سینه و...) وجراحیهای سر و صورت (بینی، گونه، ابرو، لب، مو، تاتو و...)	١/٩	١/٩	٦/٧	١٣/١	٧٦/٤
		استفاده از انواع لوازم آرایشی (انواع کرم، فوم، ژل مو، رنگ مو، ماسک، ریمل، رژ لب و...)	١٧/٩	٣١	٣٦/١	٩/٣	٥/٨
		توجه به آرایش سر و صورت و مو (برداشتن ابرو، اصلاح صورت، کوتاه کردن مو، مدل دادن به مو و....)	١٧/٩	٣١	٣٦/١	٩/٣	٥/٨
		پوشش مد محور	٢٥/٦	٢٧/٨	٣٦/١	٧/٧	٢/٩
		پوشش ساده و بدون تجملات	٢١/٤	٢٦/٢	٣٨	٩/٣	٥/١
		استفاده از پیرایه‌ها، جواهرات و زیورآلات (دستبند، گردنبند، انگشتر و...)	٢٧/٢	٢٦/٨	٢٤/٩	١٠/٩	١٠/٢
سلامت	جسمی	توجه به وزن و رژیم گرفتن	٢٤/٩	٢٤	٢٨/١	١٥	٨
		انجام آزمایشات و معاینات منظم و مکرر	١٨/٨	٣٣/٢	٣٢/٦	١٠/٢	٥/١
		استفاده از غذاهای خانگی و سالم	٣٣/٢	٣٩	٢٢	٤/٥	١/٣
		استفاده از غذاهای آماده و فست فودی	١٥	٤٤/١	٢٩/٤	٨/٦	٢/٩
	روحی- روانی	کنترل استرس	١٢/٨	٣٤/٢	٤٠/٩	٨/٩	٣/٢
		امیدواری به آینده	٤٨/٦	٢٨/١	١٧/٣	٤/٢	١/٩
		داشتن افکار و احساسات مثبت	٢٣/٣	٣٨/٧	٢٩/١	٧	١/٩
	اجتماعی	مناسب بودن فضای آموزشی دانشگاه برای رشد و شکوفایی استعدادها	١٤/٧	٢٨/٤	٣٥/١	١٣/٧	٨
		احساس تعلق به جامعه دانشجویی	٢٨/٨	٣٧/١	٢٢	٩/٩	٢/٢
		سهیم بودن در پیشبرد اهداف آموزشی	٢١/٧	٣٠/٤	٣٣/٥	١١/٥	٢/٩

با توجه به جدول شماره (٦)، اکثریت پاسخگویان (٧٦/٤٪) درخصوص انجام انواع جراحیهای زیبایی گزینه اصلا را انتخاب نمودهاند. در پاسخ به میزان توجه و انجام سایر ابعاد مدیریت بدن (سؤالات: استفاده از لوازم آرایشی و بهداشتی مختلف، آرایش سر و صورت و مو، پوشش مد محور و پوشش ساده) پاسخ اکثریت پاسخگویان گزینه تا حدودی و نسبتاً برابر بوده است. درخصوص سؤال استفاده از پیرایهها و جواهرآلات، بیشترین پاسخ مربوط به گزینه خیلی زیاد با ۲۷/۲٪ میباشد. همچنین در خصوص متغیر سبک زندگی، پاسخگویان در زمینه سلامت جسمی به هریک از چهارسؤال رژیم گرفتن، انجام آزمایشات و معاینات مکرر و منظم، استفاده از غذاهای خانگی و سالم و استفاده از غذاهای آماده و فست فودی به ترتیب با گزینه تا حدودی (۲۸/۱٪)، وگزینه زیاد (۳۳/۲٪)، (۳۹٪) و (٤٤/١٪) پاسخ دادهاند. در زمینه سلامت روانی، در پاسخ به سؤالات: کنترل استرس، امیدواری به آینده و داشتن افکار و احساسات مثبت، پاسخ دانشجویان به ترتیب با گزینههای تاحدودی، خیلی زیاد و زیاد به میزان ٤٠/٩٪، ٤٨/٦٪ و ۳۸/۷٪ بوده است. همچنین در ارتباط با سؤالات مرتبط با سلامت اجتماعی (مناسب بودن فضای آموزشی برای رشد و شکوفایی استعدادها، احساس تعلق به جامعه دانشجویی و سهیم بودن در پیشبرد اهداف آموزشی) پاسخ دانشجویان به ترتیب (۳۵/۱٪) تا حدودی، (۳۷/۱٪) زیاد و (۳۳/۵٪) تا حدودی بوده است.

در مجموع طبق یافتههای جدول فوق در زمینه مدیریت بدن، اگرچه اکثریت دانشجویان تمایل چندانی به انجام جراحیهای زیبایی ندارند، ولی استفاده از لوازم آرایشی و بهداشتی متنوع، توجه به آرایش سر و صورت و مو، و توجه به انواع پوشش در میان آنان درصد بالایی را به خود اختصاص داده که نشانگرگرایش آنان به تنوع طلبی و مدگرایی میباشد.

در زمینه سلامت نیز در بعد جسمی، از آنجایی‌که تمایل به رژیم گرفتن و انجام آزمایشات منظم و مکرر در بین دانشجویان در سطح میانه بوده وتمایل به استفاده از هر دو نوع غذای سالم و خانگی و غذای فست فودی و آماده مشاهده می‌شود، لذا توجه به سلامت جسمانی آنان اهمیت دارد.

در بعد سلامت روانی، پاسخ اکثریت دانشجویان در هر سه سؤال (امیدواری به آینده، کنترل استرس و داشتن افکار و احساسات مثبت) به میزان بالایی مثبت بوده است و در بعد سلامت اجتماعی، اگرچه کمتر از نیمی از دانشجویان فضای آموزشی دانشگاه را برای رشد و شکوفایی استعدادها مناسب می‌دانند، اکثریت آنان خود را در پیشبرد اهداف آموزشی دانشگاه سهیم دانسته و خویشتن را به جامعه دانشجویی متعلق می‌دانند.

جدول (۷) توزیع نسبی پاسخگویان برحسب ابعاد سرمایه اجتماعی

ابعاد سرمایه اجتماعی			خیلی زیاد	زیاد	تا حدودی	کم	**اصلا**
شبکه‌ها	رسمی	مشارکت در گروههای مذهبی	٦/١	١٤/١	٢٦/٨	٢٢/٤	٣٠/٧
		مشارکت در کمیته پژوهشی دانشجویی	١/٩	١٢/١	٣٠/٧	٢٧/٢	٢٨/١
		مشارکت در انجمنهای علمی	٣/٨	١٦/٩	٢٩/١	٢٥/٢	٢٤/٩
		مشارکت در بسیج دانشجویی	٤/٨	٧/٧	١٥/٣	٢٣/٣	٤٨/٩
	غیررسمی	میزان مشارکت در فعالیتهای جمعی با دوستان	٣٩/٣	٣٤/٢	٢٠/٤	٤/٨	١/٣
		میزان مشارکت در فعالیتهای جمعی با خانواده	٤١/٥	٣٨/٧	١٥/٧	٤/٢	٠
		ملاقات یا ارتباط تلفنی با دوستان	٢٩/١	٣٦/٧	٢٧/٥	٦/٤	٠/٣
		ملاقات یا ارتباط تلفنی با خانواده	٥٢/٧	٣١/٣	١٢/٨	٣/٢	٠

هنجارها	فردی	راستگویی و صداقت	۸۲/۷	۱۵/۳	۱/۹	۰	۰
		امانتداری و حفظ اسرار دیگران	۷۹/۶	۱۸/۵	۱/۶	۰/۳	۰
		گذشت و فداکاری	۵۵/۳	۳۵/۵	۸	۱/۳	۰
		درستکاری و پرهیز از تقلب	۵۳	۳۲/۲	۱۱/۸	۲/۲	۰/۶
	جمعی	رسیدگی به مشکلات درسی همکلاسیها	۲۲	۳۴/۸	۳۴/۵	۸	۰/۶
		امانت دادن کتاب یا وسایل به همکلاسیها	۲۹/۷	۳۱	۳۱	۷	۱/۳
		رفتن به عیادت همکلاسیها	۲۴/۹	۲۵/۶	۳۷/۴	۱۰/۵	۱/۶
		ارائه کمکهای مالی	۱۶/۹	۲۵/۲	۳۹	۱۴/۱	۴/۸
اعتماد	بین‌شخصی	اعتماد به خویشاوندان	۳۴/۸	۳۳/۹	۲۴/۶	۴/۵	۲/۲
	تعمیم‌یافته	اعتماد به همکلاسیها	۵/۱	۲۴	۵۴/۳	۱۲/۵	۴/۲
	نهادی	اعتماد به صدا و سیما	۱/۹	۶/۴	۳۵/۱	۲۶/۵	۳۰
		اعتماد به آموزش و پرورش	۲/۶	۸/۳	۳۷/۱	۳۱/۶	۲۰/۴
		اعتماد به وزارت بهداشت	۴/۲	۱۳/۴	۴۷/۶	۲۴	۱۰/۹

با توجه به جدول شماره (۷)، میزان مشارکت دانشجویان در هریک ازشبکه‌های رسمی (گروههای مذهبی، کمیته پژوهشی دانشجویی، انجمنهای علمی و بسیج دانشجویی)، به ترتیب شامل اصلاً (۳۰/۷٪)، تاحدودی (۳۰/۷٪)، تاحدودی (۲۹/۱٪) و اصلاً (۴۸/۹٪) بوده است. همچنین میزان مشارکت دانشجویان در شبکه‌های غیر رسمی (مشارکت در فعالیتهای جمعی با دوستان و خانواده) در حد خیلی زیاد (به ترتیب ۳۹/۳٪ و ۴۱/۵٪) بوده است.

درخصوص وسعت شبکه‌های ارتباطی، بیشترین میزان ارتباط (تلفنی یا حضوری) با خانواده (۵۲/۷٪ خیلی زیاد) و با دوستان (۳۶/۷٪ زیاد) بوده است.

با توجه به یافته‌های جدول فوق، دانشجویان به هر یک از ارزشهای مذکور (راستگویی و صداقت، امانتداری و حفظ اسرار دیگران، گذشت و فداکاری، درستکاری و پرهیز از تقلب) با گزینه خیلی زیاد به ترتیب به میزان ۸۲/۷٪، ۷۹/۶٪، ۵۵/۳٪ و ۵۳٪ پاسخ دادند که بیشترین پاسخ مربوط به گزینه راستگویی و صداقت با ۸۲/۷٪ بود. همچنین بیشترین پاسخ آنان به ارزشها و هنجارهای جمعی همکلاسان (رسیدگی به مشکلات درسی ۳۴/۸٪) در حد زیاد بوده است.

همچنین، میزان اعتماد پاسخگویان به خویشاوندان ۳۴/۸٪ به میزان خیلی‌زیاد، به همکلاسیها ۵۴/۳٪ تا حدودی، و به نهادهای صدا و سیما، آموزش و پرورش و وزارت بهداشت، به ترتیب ۳۵/۱٪، ۳۵/۱٪ و ۴۷/۶٪ (تا حدودی) بوده است.

در مجموع نتایج نشان داد که میزان مشارکت دانشجویان در شبکه‌های رسمی پایین‌تر از حضور و مشارکت آنان در فعالیتهای غیر رسمی (با خانواده و دوستان) می‌باشد. همچنین علی‌رغم توجه دانشجویان به ارزشها و هنجارهای فردی، (در مقایسه) توجه کمتری به ارزشها و معیارهای جمعی نشان می‌دهند. از طرفی در مبحث اعتماد ، اعتماد بین شخصی و تعمیم یافته نقش پر رنگ‌تری نسبت به اعتماد نهادی (به نهادهای صدا و سیما، آموزش و پرورش و وزارت بهداشت) در میان آنان داشته است.

جدول (۸) نتایج آزمون فرضیات

شماره فرضیه	فرضیات	آزمون	نتایج آزمون	*p*
۱	هرچقدر تحصیلات بیشتر باشد، سبک زندگی مدرن‌تر است.	F	۶/۹۲	۰/۰۰۱
۲	هرچقدر سرمایه اجتماعی افزایش یابد سبک زندگی مدرن‌تر است.	پیرسون	۰/۱۴	۰/۰۰۹
۳	هر چقدر مدت زمان اقامت دانشجویان در شهر تهران بیشتر باشد، سبک زندگی آنان مدرن‌تر است.	F	۰/۲۸	۰/۷۵
۴	هرچقدر سن دانشجویان بیشتر باشد، سبک زندگی آنان مدرن‌تر است.	پیرسون	۰/۲۱	۰/۰۰۱
۵	بین جنس و سبک زندگی رابطه معناداری وجود دارد. بدین گونه که زنان سبک زندگی مدرن‌تری نسبت به مردان دارند.	مستقل t	-۰/۵۴	۰/۵۸
۶	بین وضعیت اشتغال و سبک زندگی تفاوت معناداری وجود دارد. به‌طوریکه دانشجویان شاغل در مقایسه با دانشجویان غیر شاغل سبک زندگی مدرن‌تری دارند.	مستقل t	-۱/۲۶	۰/۲۰

طبق یافته‌های جدول شماره (۸)، در فرضیه اول، نتایج آزمون F نشان داد که سبک زندگی در بین گروههای مختلف تحصیلات تفاوت معناداری دارد (p<۰/۰۵ ،f=۶/۹۲). به‌طوریکه با افزایش تحصیلات دانشجویان سبک زندگی آنان مدرن‌تر می‌شود.

در فرضیه دوم، نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که سرمایه اجتماعی با سبک زندگی همبستگی مثبت و ضعیفی دارد (r، p<۰/۰۵=۰/۱۴). بطوریکه افرادی که سرمایه اجتماعی بیشتری دارند، سبک زندگی مدرن‌تری دارند و بالعکس.

در فرضیه سوم، نتایج آزمون ANOVA نشان داد که سبک زندگی در بین

گروههـای مختلـف مـدت اقامـت در شـهرتفاوت معنـاداری نـدارد $p>۰/۰۵$ (f=۰/۲۸).

در فرضیـه چهـارم، نتایـج ضریـب همبسـتگی پیرسـون نشـان داد کـه سـن دانشـجویان بـا سـبک زندگـی همبسـتگی مثبـت و متوسـطی دارد($r=۰/۲۱$ $p<۰/۰۵$). بـه عبـارت دیگـر افـراد بـا سـن بیشـتر سـبک زندگـی مدرن‌تـری دارنـد و بالعکـس (البتـه منظـور از افـراد در ایـن پژوهـش دانشـجویان سـه مقطـع تحصیلـی در گـروه سـنی ۲۰ تـا ۵۰ سـال بـا میانگیـن سـنی ۲۶ سـال می‌باشـند).

در فرضیـه پنجـم، بـا توجـه بـه نتایـج بـه دسـت آمـده از آزمـون لیـون واریانـس متغیـر سـبک زندگـی در بیـن دو گـروه مـرد و زن برابـر می‌باشـد. همچنیـن نتایـج آزمـون t بـا واریانـس برابـر در دو گـروه نشـان داد کـه میانگیـن سـبک زندگـی در دو گـروه متفـاوت نمی‌باشـد($p>۰/۰۵$, t= -۰/۵٤).لـذا سـبک زندگـی دردو گـروه زنـان و مـردان در جمعیـت نمونـه بررسـی شـده یکسـان اسـت.

در فرضیـه ششـم، بـا توجـه بـه نتایـج آزمـون t بـا دو نمونـه مسـتقل، نشـان داد میانگیـن سـبک زندگـی در دو گـروه دانشـجویان شـاغل و غیـر شـاغل متفـاوت نمی‌باشـد($p>۰.۰۵$, t=-۱.۲٦). لـذا تفاوتـی در سـبک زندگـی ایـن دو گـروه (شـاغل و غیـر شـاغل) وجـود نـدارد.

جهـت تعییـن میـزان تأثیـر متغیرهـای مسـتقل سـرمایه اجتماعـی، تحصیـلات، مـدت زمـان اقامـت در شـهر، سـن ، جنـس و وضعیـت اشـتغال بـر سـبک زندگـی از رگرسـیون خطـی بـا روش Stepwise اسـتفاده شـد. بـه کمـک ایـن روش دو مـدل بـرای تبییـن متغیـر وابسـته پیشـنهاد شـده اسـت:

- سن
- سن، سرمایه اجتماعی

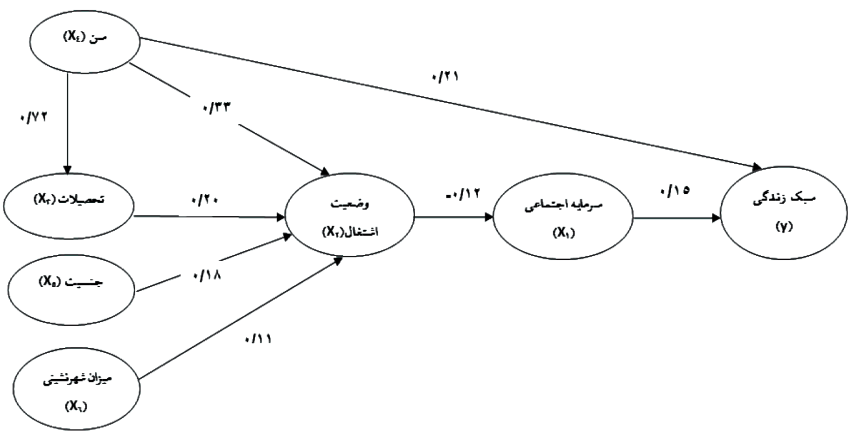
جدول (۹) مدل رگرسیون پیش‌بینی شده

مدل	(R2)	ضریب تعدیل یافته
۱	۰/۰٤	۰/۰٤
۲	۰/۰٦	۰/۰٦

با توجه به نتایج جدول بالا، مقدار ضریب تبیین (R^2) به دست آمده برای تبیین سبک زندگی در مدل دوم R^2 =۰/۰٦ می‌باشد، در واقع سبک زندگی به میزان ۰/۰٦٪ توسط سن و سرمایه اجتماعی تبیین می‌شود.

جدول (۱۰) نتایج آزمون ANOVA

مدل		مجموع مجذورات	df	میانگین مجذورات	F	*p*
۲	ضریب رگرسیونی	٦۰٥۲/٥٤	۲	۳۰۲٦/۳۲	۱۱/٤٤	*p*<۰/۰۱
	پسمانده	۸۱٦۹۰/۰۱	۳۰۹	۲٦٤/۳٦		
	مجموع	۸۷۷٤۲/٦٦	۳۱۱			

نمودار (۲) نمودار نهایی ضرایب رگرسیونی و تحلیل مسیر

همچنین براساس نتایج به دست آمده از مدل رگرسیون چندمتغیره(جداول۹و۱۰) و تحلیل مسیر (نمودار ۲)، تنها متغیرهای سرمایه اجتماعی و سن به‌طور مستقیم و مثبت بیشترین تأثیر را بر سبک زندگی دارند (متغیر سن با بتای ۰/۲۱ و متغیر سرمایه اجتماعی با بتای ۰/۱۵ بیشترین تأثیرات را بر متغیر مستقل داشته‌اند). اگرچه متغیرهای مستقل دیگر (وضعیت اشتغال، تحصیلات، جنس و مدت اقامت در شهر) به‌طور غیرمستقیم تأثیری جزئی بر سبک زندگی دارند، ولی مجموع تأثیرات آنها بر متغیر مستقل معکوس می‌باشد.

بحث

اگرچه درپژوهشهای مختلف، متغیر سبک زندگی ابعاد و شاخصهای متفاوتی دارد و هر کدام به نوعی آن را مورد سنجش و بررسی قرار داده‌اند، در پژوهش حاضر متغیر مذکور در چهار حوزه مصرف، اوقات فراغت، مدیریت بدن و سلامت مورد بررسی و سنجش قرار گرفت. و دو سوال اصلی مطرح شد:

- انواع سبک زندگی دانشجویان دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی کدام است؟
- عوامل اجتماعی مؤثر بر سبک زندگی جمعیت آماری مذکور کدامند؟

یافته‌ها نشان داد ۱۷/۹٪ پاسخگویان، سبک زندگی مدرن، ۶۰/۱٪ سبک زندگی ترکیبی(تلفیقی) و ۲۲٪ سبک زندگی سنتی دارند. در مجموع نوع سبک زندگی اکثریت دانشجویان مورد نظر در دانشگاه مذکور سبک زندگی ترکیبی می‌باشد. بدین‌معنی که علی‌رغم پیشرفت جامعه، گسترش شهرنشینی و توسعه مدرنیسم، هنوز ارزشهای سنتی اهمیت خود را در میان جوانان حفظ نموده‌اند که این مسأله می‌تواند متأثر از آموزه‌های دینی و فرهنگ ایرانی ما باشد.

یافته‌های به دست آمده از متغیر سبک زندگی در حوزه مصرف، نشان دهنده

افزایش آمار مصرف و تنوع طلبی در هر دو بعد مادی و فرهنگی است که می‌تواند در صورت تشدید، دانشجویان را از ارزشهای فرهنگی جامعه ایرانی جدا ساخته و راه را جهت نفوذ فرهنگ بیگانه هموار می‌سازد. همچنین یافته‌ها در بخش اوقات فراغت نشان دادند اگرچه دانشجویان تمایل بیشتری به انجام فعالیتهایی با کارکرد مثبت‌تر در اوقات فراغت خود داشته‌اند، به نظر می‌رسد تمایل به برخی فعالیتهایی که مناسب با ارزشهای فرهنگی جامعه ما نبوده نیز کماکان در بین برخی از دانشجویان وجود دارد که لازم است تدابیر آموزشی و فرهنگی خاصی در این زمینه اندیشیده شود. نتایج به دست آمده در بخش مدیریت بدن نیز حاکی از گرایش دانشجویان به تنوع طلبی و مدگرایی می‌باشد و ادامه این روند فرهنگ ساده زیستی و قناعت پیشگی که از اصول و ارزشهای سنتی ایران اسلامی است را از میان برده و هزینه‌های گزافی را بر افراد و خانواده‌ها متحمل می‌سازد. در حوزه سلامت (روانی، جسمی و اجتماعی) وضعیت دانشجویان مناسب ارزیابی گردید.

درخصوص متغیر سرمایه اجتماعی(متغیرمستقل)، در مجموع نتایج به دست آمده نشان داد که میزان مشارکت دانشجویان در شبکه‌های رسمی پایین‌تر از حضور و مشارکت آنان در فعالیتهای غیر رسمی (با خانواده و دوستان) می‌باشد. همچنین علی‌رغم اینکه دانشجویان به ارزشها و هنجارهای فردی توجه بیشتری نشان می‌دهند، (در مقایسه) توجه کمتری به ارزشها و معیارهای جمعی دارند. بنابراین لازم است به ارزشهای جمعی، روحیه جمع‌گرایی و مشارکت به‌عنوان اصول مهم درفرهنگ و سبک زندگی ایران اسلامی توجه بیشتری شود. از طرفی در مبحث اعتماد ، اعتماد بین شخصی و تعمیم یافته نقش پر رنگ تری نسبت به اعتماد نهادی(به نهادهای صدا و سیما، آموزش و پرورش و وزارت بهداشت)

در میان آنان داشته است. لذا بررسی این موضوع از زوایای مختلف ضروری به نظر می‌رسد.

جهت بررسی عوامل مؤثر بر سبک زندگی دانشجویان مورد نظر، شش عامل(تحصیلات، سن، جنس، مدت اقامت در شهر، سرمایه اجتماعی و وضعیت اشتغال) با استفاده از آزمونهای مناسب تعیین همبستگی (پیرسون، آزمون T مستقل و آزمون Anova) مورد آزمون قرار گرفته و تأثیرات آنها بر متغیر وابسته مورد سنجش قرار گرفت و نظر به تئوریهای مربوطه و سوابق پژوهشهای داخلی و خارجی، نتایج ذیل به دست آمد:

۱. به عقیده پیترسون، گانزبوم و اوسیم، تحصیلات در پیدایش سبکهای مختلف زندگی تأثیرگذار است. پیترسون تحصیلات را عامل مهمی در تحرک اجتماعی و اوسیم و گانزبوم آن را عامل ارتقای مصرف فرهنگی و ایجاد سبکهای مختلف زندگی می‌دانند. چاوشیان (۱۳۸۱) در بررسی سبک زندگی و هویت اجتماعی؛ مصرف و انتخابهای ذوقی، عامل تحصیلات را در ایجاد سبک زندگی مؤثر دانسته و بین آن دو رابطه معناداری را بیان می‌نماید. این در حالی است که شفرز (۲۰۰۶) با بررسی موقعیت اجتماعی و سبک زندگی مردم در جمهوری چک به این نتیجه رسید که بین تحصیلات و سبک زندگی سالم افراد رابطه معناداری وجود ندارد. نتایج پژوهش حاضر در این زمینه نشان داد اگرچه بین آن دو تفاوت معناداری وجود دارد ولی این رابطه معکوس است. یعنی هرچه تحصیلات افراد بیشتر باشد، سبک زندگی سنتی‌تر خواهد بود.

۲. بوردیو و پاتنام سرمایه اجتماعی را عاملی مؤثر در ایجاد سبکهای زندگی می‌دانند. بوردیو با اشاره به مفهوم فضاهای اجتماعی، سبکهای زندگی مختلفی را نشان می‌دهد و معتقد است هر چه سرمایه افراد بیشتر باشد، در موقعیت

بالاتـری قـرار می‌گیرنـد. سـرمایه اجتماعـی از طریـق شـبکه‌ها و هنجارهـای اجتماعـی بـر سـبک زندگـی مؤثـر اسـت. پاتنـام نیـز بـه هماهنگـی بیـن هنجارهـا، شـبکه‌ها و اعتمـاد در یـک سازمـان یـا گروه اجتماعـی اشـاره دارد. به عقیـده وی ارتباطـات منجر بـه خلـق اجتماعـات انسـانی وسـبک زندگـی می‌شـود. مشایخـی (۱۳۹۲) بـا بررسـی تأثیـر سـرمایه اجتماعـی بـر سـبک زندگـی افـراد در مناطـق شـرق تهـران، سـرمایه اجتماعـی را بـر سـبک زندگـی افراد مؤثر دانسـت. همچنین نشـان داد رابطـه معنـاداری بیـن سرمایـه اجتماعـی و الگـوی مصـرف و فعالیتهـای فراغتـی وجـود دارد. علی‌رغـم آنچـه گفتـه شـد، کریمـی (۱۳۸۹) پـس از بررسـی رابطـه سـبک زندگـی و سـرمایه اجتماعـی اذعـان داشـت کـه رابطـه معنـاداری بیـن ایـن دو متغیـر وجـود نـدارد.

نتایـج ایـن پژوهـش رابطـه همبسـتگی مذکـور را تأییـد و شـدت رابطـه را ضعیـف ارزیابـی نمـود. لـذا بـا توجـه بـه نتایـج حاصلـه، هرچـه سـرمایه اجتماعـی بیشـتر باشـد، سـبک زندگـی مدرن‌تـر اسـت. لـذا فرضیـه مـورد نظـر تأییـد گردیـد.

۳. چینـی، گیبینـز و بوریمـر، اریکسـون، گیدنـز، وبلـن و زیمـل، سـبک زندگـی را متأثـر از شهرنشـینی و مدرنیسـم می‌داننـد. بـه اعتقـاد آنـان تنـوع سـبک زندگـی محصـول مدرنیسـم و فاصلـه گرفتـن از قیـود سـنتی اسـت. نتایـج تحقیـق حاضـر نشـان داد کـه بیـن گروههـای مختلـف مـدت اقامـت در شـهر تفـاوت معنـاداری وجـود نـدارد. در نتیجـه فرضیـه تحقیـق تأییـد نگردیـد.

٤. بـه عقیـده فاضلـی، عامـل سـن و دوره عمـر از عوامـل تعییـن کننـده سـبک زندگـی هسـتند. بدیـن طریـق کـه بـا افزایـش سـن و تنـوع نیازهـا، سـبکهای زندگـی متنوعـی ایجـاد می‌شـود. آدلـر و کـورت لویـن نیـز بـه تأثیـر ویژگیهـای فـردی و روانـی در تحلیـل رفتـار انسـان و ایجـاد سـبک زندگـی توجـه دارند. گرجـی (۱۳۹۰) در بررسـی سـنخ شناسـی سـبک زندگـی دانشـجویان آزاد اسـلامی چالـوس، رابطـه معنـاداری را بیـن

متغیر سن با سبک زندگی نشان داد. همچنین در پژوهشهای مجدی (۱۳۸۹)، رستگار (۱۳۸۷)، چاوشیان (۱۳۸۱) و همچنین پژوهش ویل (۱۳۹۱)، به ارتباط معنادار سن و سبک زندگی اشاره شده است. در پژوهش حاضر نیز، اگرچه نتایج حاصله رابطه متوسطی را بین آنها نشان داد، با توجه به وجود رابطه مستقیم بین آندو، فرضیه تحقیق تأیید گردید. به این معنی که با افزایش سن، سبک زندگی مدرن‌تر است.

۵. وبلن به مصرف متظاهرانه و نقش جنسیتی زنان اشاره نمود. به عقیده وی مصرف برای زنان فرصتی جهت ابراز هویت فردی و تولید سبک زندگی است (آدلر و کورت لوین نیز به تأثیر ویژگیهای فردی و روانی در تحلیل رفتار انسان و ایجاد سبک زندگی توجه دارند). هرچند افرادی چون خدیجه گرجی، علی اکبر مجدی، حسن چاوشیان و ویل که پیشتر نامشان ذکر شد در پژوهشهای خود رابطه معناداری بین دو متغیر جنس و سبک زندگی یافتند، بابانژاد (۱۳۹۲) با بررسی سبک زندگی و پیش‌بینی تغییرات عوامل مؤثر بر آن در دانشجویان رشته بهداشت دریافت که رابطه معناداری بین متغیر جنس با سبک زندگی وجود ندارد. پیراهری و عبیدی (۱۳۹۱) نیز با پژوهشی بر روی سبک زندگی دانشجویان تهران، این رابطه را معنادار ندانسته و رستگار (۱۳۸۷) در بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر سبک زندگی این رابطه را تأیید ننمود. با توجه به نتایج تحقیق حاضر در این زمینه، این رابطه تأیید نشد و در نتیجه فرضیه تحقیق رد شد. یعنی رابطه معناداری بین جنس و سبک زندگی وجود ندارد. لذا به نظر می‌رسد روی آوردن به فرهنگ مصرفی و تغییر سبک زندگی تنها مختص زنان نبوده و مردان نیز به اقتضای شرایط امروزی، پذیرای سبک زندگی مدرن‌تر بوده‌اند.

۶. با توجه به نظریه آدلر و کورت لوین ویژگیهای فردی، روانی و محیطی نقش مؤثری در تحلیل رفتار انسان و سبک زندگی افراد دارند. هرچند علی اکبر مجدی نیز در پژوهش خود به معنادار بودن رابطه وضعیت اشتغال با سبک زندگی اشاره دارد، پیراهری و عبیدی (۱۳۹۱) در پژوهش خود این رابطه را معنادار ندانسته‌اند. در این پژوهش نیز، تفاوت معنادار نبوده لذا فرضیه تحقیق رد شد.

براساس نتایج تحیل رگرسیون چندمتغیره پیرامون میزان تأثیر متغیرهای مستقل سرمایه اجتماعی، تحصیلات، مدت اقامت در شهر، سن، جنس و وضعیت اشتغال بر متغیر سبک زندگی نیز، تنها متغیرهای سرمایه اجتماعی و سن به‌طور مستقیم و مثبت بیشترین تأثیر را بر سبک زندگی دارند. اگرچه متغیرهای مستقل دیگر (وضعیت اشتغال، تحصیلات، جنس و مدت اقامت در شهر) به‌طور غیر مستقیم تأثیری جزئی بر سبک زندگی دارند، ولی مجموع تأثیرات آنها بر متغیر مستقل منفی و معکوس می‌باشد. لذا به نظر می‌رسد در بررسی سبک زندگی دانشجویان غیر از عوامل یاد شده، می‌توان عامل یا عوامل دیگری را نیز دخیل دانست. از طرفی با توجه به گسترش پدیده مصرف‌گرایی، تنوع‌طلبی و استفاده از کالاهای لوکس و.... که از ارکان جامعه مصرفی و فرهنگ غربی است، لازم است به ارزشهای ایرانی- اسلامی و گسترش روحیه مشارکت، فرهنگ جمعی و قناعت و... بیشتر پرداخته شود.

پیشنهادها

- لازم است برنامه‌ریزیهای اوقات فراغت در راستای نیازهای قشر جوان بوده و دسترسی به امکانات و تسهیلات سالم اوقات فراغت فارغ از هرگونه محدودیتی باشد. همچنین ضروری است هزینه‌های تفریحات و سایر الگوهای گذران اوقات

فراغت کاهش یابد تا همه گروههای مختلف اجتماعی بتوانند از امکانات سالم فراغتی برای پرورش استعدادهای خود استفاده کنند تا از رفتارهای انحرافی و آسیبهای اجتماعی پیشگیری به‌عمل آید.

– از آنجایی که مصرف‌گرایی، تنوع طلبی، مدگرایی و.... از ویژگیهای بارز جامعه مصرفی و فرهنگ غربی است، لازم است هرگونه برنامه‌ریزی آموزشی و فرهنگی به جوانان، بر پایه الگوهای فرهنگی جامعه بوده و فرهنگ مشارکت، قناعت، صرفه‌جویی، جمع‌گرایی و... که از اصول و ارزشهای دینی ما است بیش از پیش ترویج شود تا بدین وسیله ضمن غنای بیشتر این ارزشها، راههای نفوذ فرهنگ غربی و تهاجم فرهنگی بسته گردد.

– توجه به سلامت دانشجویان در هر سه بعد جسمی، روانی و اجتماعی بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد و فرهنگ سبک زندگی سالم متناسب با نیازها و فرهنگ جامعه ایرانی ترویج گردد.

– همچنین لازم است امکان استفاده بهینه از اوقات فراغت درجهت کسب علم و دانش و گسترش فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی فراهم گردد و از سپری شدن اوقات جوانان به بطالت و نهایتا توجه به مد، مصرف و.... جلوگیری به عمل آید.

– سرمایه اجتماعی و ارتباطات نقش مؤثری بر انتخاب نوع سبک زندگی دارد. در این میان به نظر می‌رسد مهمترین عامل جهت انتخاب الگوی صحیح سبک زندگی و متناسب با فرهنگ و ارزشهای جامعه افزایش اعتماد به افراد و نهادهای مربوطه باشد که این امر تنها با برنامه‌ریزی، آگاه نمودن و الگوسازی در عمل محقق خواهد شد. به‌طور مثال صدا و سیما با ساختن برنامه‌های متعدد آموزشی و تفریحی مناسب، ضمن ارائه تصویری صحیح از ارزشهای سنتی

و ایرانـی در جهـت پـر کـردن اوقـات فراغـت جوانـان نیـز تـلاش نمایـد و نهادهـای آموزشـی نیـز بـا ایجـاد بسـتر مناسـب جهـت مشارکـت جوانـان در فعالیتهـای علمـی- آموزشـی و..... در عمـل اعتمـاد جوانـان را افزایـش داده و آنـان را در انتخـاب الگـوی صحیـح زندگـی یـاری نماینـد.

- تنـوع برنامههـای آموزشـی و فرهنگـی دانشـگاهی و تناسـب آن بـا نیازهـا و شـرایط جوانـان در شـرایط کنونـی، نـه تنهـا نقـش مؤثـری در بـالا بـردن سـرمایه اجتماعـی، ارتباطـات و نهایتـا سـبک زندگـی آنـان خواهـد داشـت بلکـه مشـارکت دادن جوانـان در برنامههـای آموزشـی و پژوهشـی و..... و اینکـه دانشـجو احسـاس کنـد بـه جامعـه دانشـجویی تعلـق دارد و خـود را در پیشـبرد اهـداف آموزشـی دانشـگاه سـهیم بدانـد تأثیـر بهسـزایی در سـلامت اجتماعـی وی نیـز داشتـه و تضمیـن کننـده سـلامت روانـی او خواهـد بـود.

- از آنجایی‌کـه طبـق نتایـج بـه دسـت آمـده از ایـن پژوهـش، روی آوردن بـه فرهنـگ مصرفـی فقـط مختـص بانـوان نبـوده و حتـی مـردان را بـه سـمت خـود کشـانده اسـت، لازم اسـت هـر گونـه فرهنـگ سـازی، برنامهریـزی در زمینـه اوقـات فراغـت و صـرف هزینـه جهـت پرکـردن اوقـات فراغـت ونیـز توجـه بـه مشـکلات و آسـیبهای مربـوط بـه هـدر رفتـن اوقـات فراغـت جوانـان، در هـر دو جنـس مـورد توجـه قـرار گیـرد.

- بـا توجـه بـه عـدم ارتبـاط وضعیـت اشـتغال بـا سـبک زندگـی، و حتـی تمایـل بیشـترجمعیت غیـر شـاغل جـوان بـه مصرفگرایـی و سـبک زندگـی مـدرن، کـه خـود هزینههـای بیشـتری را بـر خانوادههـای آنـان تحمیـل میکنـد، لازم اسـت حتیالمقـدور امکانـات فراغتـی وحتـی تحصیلـی بـا هزینههـای پایینتـر بـرای همـه جوانـان فراهـم شـود.

در پایـان از آنجائی‌کـه در پژوهـش حاضـر تنهـا بـه بررسـی چنـد عامـل مؤثـر

بـر سـبک زندگـی پرداختـه شـد، پیشـنهاد می‌شـود در پژوهشـهای آتـی بـه بررسـی سـایر عوامـل (اجتماعـی، فرهنگـی و اقتصـادی) مؤثـر بـر سـبک زندگـی توجـه بیشـتری گـردد. همچنیـن امیـد اسـت در تحقیقـات آتـی، سـبک زندگـی بـه صـورت مقایسـه‌ای و در مقیـاس بزرگ‌تـری بیـن دو یـا چنـد دانشـگاه در مناطـق مختلـف شـهر تهـران و یـا بـه صـورت مقایسـه‌ای بیـن رشـته‌های مختلـف تحصیلـی (علـوم انسـانی، علـوم تجربـی و ریاضـی) انجـام گیـرد تـا نتایـج بهتـری حاصـل شـود.

- ابراهیمی، ق. ع وع، بهنوئی گدئه (۱۳۸۹). بررسی جامعه‌شناختی سبک زندگی جوانان و مؤلفه‌های آن در بین دختران و پسران شهر بابلسر، ***مجله مطالعات فرهنگی و ارتباطات***، ۱۸، ۱۳۹-۱٦٤ .

- ابراهیمی، ق. ع. (۱۳۹۰). بررسی جامعه‌شناختی تأثیر سرمایه فرهنگی بر مدیریت بدن. ***فصلنامه جامعه شناسی کاربردی***، ۲۳(۱)، ۱۳۰-۱۲۵.

- احمدی، ع. ا. و دیگران (۱۳۹۱). بررسی سبک زندگی و عوامل مرتبط با آن در بین دانشجویان مرکز جامع علمی - کاربردی زندان تبریز. ***دو فصلنامه جامعه شناسی اقتصادی و توسعه***، ۲، ۳۱-۱.

- آوتویت، و. و باتامور، ت. (۱۳۹۲). ***فرهنگ علوم اجتماعی قرن بیستم*** (ح. چاوشیان، ترجمه). تهران: نشر نی.

- بابانژاد، م. و دیگران (۱۳۹۲). بررسی سبک زندگی و پیش بینی تغییرات عوامل مؤثر بر آن در دانشجویان رشته بهداشت. ***مجله سلامت و بهداشت***، ۲، ۱۵۵-۱٤۷.

- بوردیو، پ. (۱۳۹۰). ***نظریه کنش؛ دلایل عملی و انتخاب عقلانی*** (م. مردیها، ترجمه). چاپ چهارم، تهران: انتشارات نقش و نگار.

- پاتنام، ر. (۱۳۸۰). ***دموکراسی و سنتهای مدنی***، چاپ اول، تهران: انتشارات روزنامه سلام.

- پیراهری، ن. و عبیدی، ف. (۱۳۹۲). بررسی سبک زندگی در بین دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران. در ***مجموعه مقالات تحولات سبک زندگی در ایران***، جلد دوم، تهران: نشر تیسا، ٦٤۷-٦٤۱.

- تاج الدین، م. ب. (۱۳۸۸). ***سرمایه اجتماعی و قشربندی اجتماعی*** (رساله دکتری منتشرنشده). دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران.

- ترکاشوند، ا. (۱۳۸۸). ***اصلاح الگوی مصرف؛ مفاهیم و شیوه‌های تأثیر گذاری بر مخاطب***. قابل دسترسی در: www.tvr.iribtv.ir .

- توسلی، غ. ع. (۱۳۸۳). فضای منازعه آمیز نظریه پیر بوردیو. ***نامه علوم اجتماعی***، ۷، ۹۹-۹٦.

- چاوشیان، ح. (۱۳۸۱). ***سبک زندگی و هویت اجتماعی؛ مصرف و انتخابهای ذوقی به‌عنوان وجه تمایز و تشابه در دوران مدرنیته اخیر*** (رسالهٔ دکتری منتشرنشده). دانشگاه تهران، تهران.

- ذوالفقاری، م. (۱۳۸۹). ***بررسی تأثیر عوامل اجتماعی- اقتصادی و فرهنگی بر سبک زندگی و الگوی مصرف افراد در شهر تهران*** (پایان‌نامهٔ

کارشناسی ارشد منتشرنشده). دانشگاه آزاد اسلامی رودهن، تهران.
- ربانی، ر. و رستگار، ی. (۱۳۸۷). جوان، سبک زندگی و فرهنگ مصرفی. ***ماهنامه مهندسی فرهنگی***، ۳ (۲۴-۲۳)، ۵۳-۴۴.
- رستگار، ی. (۱۳۸۷). ***بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر سبک زندگی جوانان شهر شیراز*** (پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد منتشرنشده). دانشگاه اصفهان، اصفهان.
- زارع، ب. و فلاح، م. (۱۳۹۰). بررسی سبک زندگی جوانان در شهر تهران و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری آن. ***فصلنامه تحقیقات فرهنگی***، ۴(۵)، ۱۰۵-۷۵.
- سام آرام، ع. ا. (۱۳۸۸). بررسی رابطه سلامت اجتماعی و امنیت اجتماعی با تأکید بر رهیافت پلیس محور. ***فصلنامه علمی-پژوهشی انتظام اجتماعی***، ۱، ۲۹-۹.
- ستوده، ه. ا. (۱۳۷۹). ***روان‌شناسی اجتماعی***. چاپ سوم، تهران: نشر نی.
- شالچی، و. (۱۳۸۷). سبک زندگی جوانان کافی شاپ. ***فصلنامه تحقیقات فرهنگی***، ۱(۱)، ۱۱۵-۹۳.
- شفرز، ب. (۱۳۸۳). ***مبانی جامعه شناسی جوانان*** (ک. ا. راسخ، ترجمه). چاپ دوم، تهران: نشر نی.
- فاضلی، م. (۱۳۸۲). ***مصرف و سبک زندگی***. تهران: پژوهشگاه فرهنگ هنر و ارتباطات.
- فاضلی، م. (۱۳۸۷). تصویری از سبک زندگی فرهنگی جامعه دانشجویی. ***فصلنامه تحقیقات فرهنگی***، ۱(۱)، ۱۹۸-۱۷۵.
- قدسی زاده، آ. (۱۳۹۲). ***بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر سبک زندگی در مناطق شرق تهران*** (پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد منتشرنشده). دانشگاه آزاد اسلامی رودهن، تهران.
- کریمی، ی. (۱۳۸۹). ***رابطه سرمایه اجتماعی و سبک زندگی*** (پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد منتشرنشده). دانشگاه اصفهان، اصفهان.
- کلانتری، ع. ا. (۱۳۸۸). ***اسلام و الگوی مصرف***. چاپ پنجم، تهران: مؤسسه بوستان کتاب.
- کلانتری، ع. ح. و دیگران (۱۳۸۹). تحصیلات و مصرف فرهنگی در شهر تهران. ***فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران***، ۱(۲)، ۱۳۱-۱۱۱.
- گرجی، خ. و دیگران (۱۳۹۰). سنخ شناسی سبک زندگی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس. ***همایش ملی آسیب شناسی مسائل جوانان،***

دانشـگاه آزاد اسـلامی واحـد فلاورجـان ،هفتـم اسـفند مـاه ۱۱۵۰،۱۳۹۰– ۱۱٤۷.
- گیدنـز، آ. (۱۳۸۰). ***مدرنیتـه و مدرنیسـم*** (ح.ع. نـوذری، ترجمـه). چـاپ سـوم، تهـران: انتشـارات نقـش جهـان.
- مجـدی، ع. ا. (۱۳۸۹). ***بررسـی سـبک زندگـی جوانـان*** ۲۹-۱۵ سـاله شـهر مشـهد (رسـالۀ دکتـری منتشرنشـده). دانشـگاه فردوسـی مشـهد، مشـهد.
- منصوریـان، ع. و دیگـران(۱۳۸۸). سـبک زندگـی و عوامـل مؤثـر بـر آن در دانشـجویان دانشـگاههای شـهرگرگان. ***مجلـه دانشـگاه علـوم پزشـکی جهـرم***، ۱(۷)، ٦۲- ٦۵.
- نظـری لمـر، ا. (۱۳۹۳). ***بررسـی عوامـل اجتماعـی مؤثـر بـر سـبک زندگـی جوانـان شهرسـتان تالـش*** (پایان‌نامـۀ کارشناسـی ارشـد منتشرنشـده). علامـه طباطبایـی، تهـران.
- Bocock, R. (1992). ***Consumption and Lifestyles. In Robert Bocock & Thompson*** (Eds.). Social and Cultural Forms of Modernity (119-167). Open University Press.
- Chaney, D. (1996). ***Lifestyles. London:*** Rutledge Press.
- Cokerham, W. (2008). ***Social Causes of Health & Disease***. London: Polity Press.
- Featherstone, M. (1999). ***Consumer Culture & Postmodernism.*** London: Sage Press.
- Mohan, S. (2008). Lifestyle of Asian Indians with coronary heart disease. ***Journal of the Royal College of Nursing Australia***, 15, 115-121.
- Putname, R. (1999). Diversity & Community in the twenty first century, The 2006 Johan sky the prize lecture, ***Scandinavian Political studies,*** 30(2), 137-174.
- Smith, A. (2006). ***Young people, sport & leisure: A Sociological study of youth life styles*** (Unpublished dissertation), University of Liverpool.
- Storm, T. (2010). The life style of the youth, The every day life & Relationships in Finland. ***Procedia social & behavioral Sciences***, 2, 1665- 1669.
- Veal, A. J. (1989). Leisure, life style & status: A pluralist frame-

work for analysis. ***Leisure Studies***, 8, 141-153.
- Wagner, L. & Alen, J. (2006). Leisure Boredom and Substance Use among High School Students in South Africa. ***Journal of Leisure Research,*** 38(2), 249-266.
- Washburn, R. et al. (1992). Leisure Time Physical activity. New England, ***Research institute***, 2, 13.
- Wyn, J. (1997). ***Rethinking Youth.*** London: Sage Press.